

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΝΙΑΙΑ ΑΡΧΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ**

**ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ**

Ταχ. Δ/ση: Δώρου 7 – 9
Τ.Κ. – Πόλη: 104 32 Αθήνα
Εισηγήτρια -
Πληροφορίες: Μαίρη Παναγοηλιοπούλου
Τηλ: 2132124743
e-mail: eadhsy@eadhsy.gr
Ιστότοπος: www.eadhsy.gr

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗ ΔΙΑΥΓΕΙΑ

Αρ. Πρωτ.: 11840
Αθήνα, 24/12/2025

ΠΡΟΣ:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΟΔΗΓΙΑ 29

(απόφαση με αρ. 2/12-11-2025 της Ενιαίας Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων)

Θέμα: «Επικαιροποίηση/κωδικοποίηση της Κατευθυντήριας Οδηγίας (Κ.Ο.) 1/2013 της Αρχής (με ΑΔΑ: ΒΙ6ΜΟΞΤΒ-ΔΚΦ): Η εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης – Διαδικασία έκδοσης απόφασης της Ενιαίας Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων επί αιτημάτων αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων περί παροχής σύμφωνης γνώμης για την προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης του άρθρου 347 παρ. 2 περ. (γ) υποπερ. (γδ) Ν.4412/2016»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 3
II. Η ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΕΑΔΗΣΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ	σελ. 4
1. Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ	σελ. 4
2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΙΚΗΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΑΔΗΣΥ ΕΠΙ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ	σελ. 5
2.1. Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης & υποχρεωτικά στοιχεία του αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης για τον υπολογισμό αυτής	σελ. 5
2.2 Προσφυγή στη διαπραγμάτευση για συμβάσεις κάτω των ορίων και περιπτώσεις ανωτέρας βίας	σελ. 9
2.3 Προσφυγή στη διαπραγμάτευση για συγχρηματοδοτούμενες από ενωσιακούς πόρους συμβάσεις	σελ. 10
2.4 Προσφυγή στη διαπραγμάτευση για την ανάθεση συμβάσεων παραχώρησης έργων και υπηρεσιών του Ν. 4413/2016	σελ. 11
2.5 Η επιλογή της εφαρμογής της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 Ν. 4412/2016, αντί για την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης	σελ. 11
3. ΧΡΟΝΟΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΑΔΗΣΥ	σελ. 13
4. ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ & ΛΟΙΠΑ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΑΔΗΣΥ / ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΠΙΚΛΗΣΗΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ	σελ. 14
4.1 Γενικές επισημάνσεις για όλες τις επικαλούμενες νομικές βάσεις	σελ. 14
4.2 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α'	σελ. 17
4.3 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β'	σελ. 20
4.4 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. β'	σελ. 22
4.5 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ'	σελ. 26
4.6 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 3	σελ. 29
4.7 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 4	σελ. 30
4.8 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 5	σελ. 32
4.9 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 6	σελ. 33
5. ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ (Η' ΜΗ) ΓΝΩΜΗΣ	σελ. 34
6. ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 32 Ν. 4412/2016	σελ. 35

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ενόψει των εκτενών τροποποιήσεων του Ν. 4412/2016 (Α' 147), με τελευταία τη νομοθετική μεταβολή που έλαβε χώρα με τις διατάξεις του Ν. 5218/2025 (Α' 125/14.7.2025), καθώς και των πολυάριθμων διευκρινιστικών ερωτημάτων που έχουν υποβληθεί προς την Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (εφεξής: ΕΑΔΗΣΥ ή Αρχή), με την παρούσα επιχειρείται η επικαιροποίηση/ κωδικοποίηση της Κατευθυντήριας Οδηγίας (Κ.Ο.) 1/2013 της ΕΑΔΗΣΥ¹, η οποία αφορά στον τρόπο υποβολής των αιτημάτων, εκ μέρους των αναθετουσών αρχών και των αναθετόντων φορέων², περί παροχής σύμφωνης γνώμης της Αρχής για την προσφυγή σε διαπραγμάτευση, καθώς και στη διαδικασία έκδοσης σχετικής απόφασης εκ μέρους της. Βασικός στόχος είναι η διευκόλυνση και υποβοήθηση των αναθετουσών αρχών στην ορθή ερμηνεία και εφαρμογή της νομοθεσίας κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των σχετικών διαδικασιών, τόσο κατά την προετοιμασία και σύνταξη των εγγράφων της σύμβασης, όσο και εν γένει κατά τη διεξαγωγή της σχετικής διαδικασίας ανάθεσης, λαμβάνοντας υπόψη τις τελευταίες νομολογιακές εξελίξεις σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, κυρίως στις περιπτώσεις που για την προσφυγή στη διαπραγμάτευση απαιτείται να έχει προηγηθεί η σύμφωνη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ, βάσει των διατάξεων του άρθρου 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016, όπως κατωτέρω αναλύονται.

Στην τελευταία περίπτωση, προκειμένου να εξεταστούν τα οικεία αιτήματα από την Αρχή, απαιτείται να υποβληθεί πλήρης φάκελος, συνοδευόμενος από όλα τα αναγκαία στοιχεία που τεκμηριώνουν επαρκώς την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης, αναλόγως της επικαλούμενης –κατά περίπτωση- νομικής βάσης. Για τον ανωτέρω σκοπό και προς επίσπευση και διευκόλυνση της σχετικής διαδικασίας, έχει καταβληθεί προσπάθεια ώστε οι σχετικές διατυπώσεις και συστάσεις προς τις αναθέτουσες αρχές να παρατίθενται με απλό και ευσύνοπτο τρόπο στην παρούσα. Όσον αφορά ζητήματα που έχουν ήδη αντιμετωπιστεί από την Αρχή, προς αποφυγή επαναλήψεων, γίνεται παραπομπή σε προηγούμενως εκδοθέντα σχετικά διευκρινιστικά έγγραφα ή γνώμες αυτής³.

¹ Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 1/2013 της ΕΑΔΗΣΥ (νυν ΕΑΔΗΣΥ) περί διαδικασίας έκδοσης απόφασης της Αρχής επί αιτημάτων αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων περί παροχής σύμφωνης γνώμης για την προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης (ΑΔΑ: ΒΙ6ΜΟΞΤΒ-ΔΚΦ), η οποία βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της στη διαδρομή <https://eadhsy.gr/anathetouses-arches/genikes-odigies/>.

² Εφεξής όπου στην παρούσα αναφέρεται «αναθέτουσα αρχή», νοείται και «αναθέτων φορέας».

³ Βλ. διευκρινιστικά έγγραφα της Αρχής σχετικά με την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης που έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της, ιδίως:

α) Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 27/2021 «Επαναλαμβανόμενες πλημμέλειες –παρατυπίες που έχουν διαπιστωθεί κατά τα έτη 2017 έως 2021, στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας της προηγηθείσας διαγωνιστικής διαδικασίας επί αιτημάτων παροχής σύμφωνης γνώμης της Αρχής για την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, καθώς και εν γένει υποδείξεις -συστάσεις που έχει απευθύνει η Αρχή με τις εκδοθείσες Γνώμες της επί αιτημάτων διαπραγμάτευσης» (ΑΔΑ: Ψ8Σ4ΟΞΤΒ-ΨΔ3) και
β) Διευκρινιστικό Έγγραφο της Αρχής με αρ. 3581/01.07.2022 «Υπόμνηση υποχρεώσεων αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων που σχετίζονται με την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης κατ' άρθρα 26, 32 & 269 Ν. 4412/2016» (ΑΔΑ: 6ΘΣΩΟΞΤΒ-Ν92).

II. Η ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΕΑΔΗΣΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ

1. Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα της ΕΑΔΗΣΥ επί αιτημάτων παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση προβλέπεται **στις διατάξεις του άρθρου 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016** (ήδη καταργηθέντος άρθρου 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4013/2011⁴), ως ακολούθως:

Οι αποφάσεις των αναθετουσών αρχών, που αφορούν στην προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για την ανάθεση των δημόσιων συμβάσεων, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 2 του άρθρου 26 και τα άρθρα 32 και 269 του Ν. 4412/2016, εξαιρουμένων των περιπτώσεων ανωτέρας βίας, εκδίδονται μετά από σύμφωνη γνώμη της Αρχής, εφόσον οι συμβάσεις αυτές εμπίπτουν, λόγω της εκτιμώμενης αξίας τους, στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών 2014/24/ΕΚ και 2014/25/ΕΚ, οι οποίες ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4412/2016 (συμβάσεις άνω των ορίων). Η εν λόγω αρμοδιότητα ασκείται **μέσα σε προθεσμία δέκα (10)⁵ εργασίμων ημερών** από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης στην Αρχή, συνοδευόμενου, με μέριμνα της αναθέτουσας αρχής, από όλα τα στοιχεία στα οποία θεμελιώνεται, κατά περίπτωση, η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης. Μετά την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας οι σχετικές αποφάσεις **μπορούν να εκδοθούν και χωρίς τη γνώμη της Αρχής**. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ιδίως λόγω της πολυπλοκότητας της υπό ανάθεση σύμβασης, η Αρχή δύναται με απόφασή της, η οποία κοινοποιείται στην αιτούσα αναθέτουσα αρχή, να παρατείνει άπαξ την ως άνω προθεσμία **για πέντε (5) επιπλέον εργάσιμες ημέρες⁶**.

Επισημαίνεται, ότι τα αιτήματα παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση εξετάζονται από την Επταμελή Επιτροπή της Αρχής, που προβλέπεται στο άρθρο 353 παρ. 5 του Ν. 4412/2016. Στην εν λόγω παράγραφο ορίζεται ότι είναι δυνατό να προβλέπεται -στον Κανονισμό Λειτουργίας της Αρχής- η συνεδρίαση και λήψη αποφάσεων σε σχηματισμό κλιμακίου, οι δε Σύμβουλοι και τα μέλη της Αρχής, κατά τον χρόνο που συμμετέχουν στην Επταμελή Επιτροπή, δεν μετέχουν στα κλιμάκια εξέτασης προδικαστικών προσφυγών του άρθρου 360 του ίδιου νόμου.

⁴ Με τον Ν. 4013/2011 Α' (Α' 204) συστάθηκε η Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΑΑΔΗΣΥ), η οποία με τον Ν. 4912/2022 (Α' 59) συγχωνεύθηκε με την έτερη, διακριτή έως τότε, ανεξάρτητη διοικητική αρχή στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων- Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ), δημιουργώντας μια νέα ενιαία ανεξάρτητη αρχή για το σύνολο των δημοσίων συμβάσεων, την Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΑΔΗΣΥ).

⁵ Με το άρθρο 20 παρ. 2 του Ν. 5218/2025 (Α' 125) τροποποιήθηκε η προθεσμία χορήγησης σύμφωνης γνώμης της Αρχής στις αποφάσεις των αναθετουσών αρχών, που αφορούν στην προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, από είκοσι (20) σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες, με έναρξη ισχύος από την 1^η.10.2025, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 80 παρ. 2 του ίδιου νόμου.

⁶ Η ως άνω τροποποίηση επήλθε, ομοίως, με το άρθρο 20 παρ. 2 του Ν. 5218/2025, με έναρξη ισχύος από την 1^η.10.2025.

2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΙΚΗΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΑΔΗΣΥ ΕΠΙ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

Η άσκηση της γνωμοδοτικής αρμοδιότητας της Αρχής, παρέχει τα εχέγγυα νομιμότητας και αποτελεί δικλείδα ασφαλείας για την εφαρμογή της εξαιρετικής διαδικασίας της διαπραγμάτευσης. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι η προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία λαμβάνει χώρα νόμιμα, αφού έχει ελεγχθεί η συνδρομή των σωρευτικά απαιτούμενων προς τούτο -και συσταλτικά ερμηνευόμενων - με βάση τη νομοθεσία και τη νομολογία της Ε.Ε.-, προϋποθέσεων, τουλάχιστον για τις συμβάσεις άνω των ορίων για τις οποίες η Αρχή έχει αρμοδιότητα, με αποτέλεσμα να περιορίζεται ο κίνδυνος απευθείας αναθέσεων, αυθαιρεσιών, καταστρατήγησης και αποφυγής εφαρμογής των υποχρεωτικών διατάξεων για τις δημόσιες συμβάσεις, και δη εκείνων του ενωσιακού δικαίου.

2.1. Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης & υποχρεωτικά στοιχεία του αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης για τον υπολογισμό αυτής

2.1.1 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, οι αναθέτουσες αρχές αποστέλλουν τα αιτήματά τους στην ΕΑΔΗΣΥ, προκειμένου να μπορούν να προσφύγουν νομίμως στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης των άρθρων 26 παρ. 2 περ. β' και 32 (Βιβλίο Ι) και 269 (Βιβλίο ΙΙ) του Ν. 4412/2016, **για δημόσιες συμβάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ, ήτοι με εκτιμώμενη αξία άνω των ορίων των Οδηγιών, όπως αυτή υπολογίζεται σύμφωνα με τους κανόνες των άρθρων 6 (Βιβλίο Ι) και 236 (Βιβλίο ΙΙ) του Ν. 4412/2016, περί υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης**⁷.

Τα κατώτατα όρια των άρθρων 5 (Βιβλίο Ι) και 235 (Βιβλίο ΙΙ) του Ν. 4412/2016 εφαρμόζονται, **για τη διετία 1.1.2024-31.12.2025**, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2023/2495 της Επιτροπής της 15ης Νοεμβρίου 2023 (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ Σειρά L της 16ης.11.2023) και του Κανονισμού (ΕΕ) 2023/2496 της Επιτροπής της 15ης Νοεμβρίου 2023 (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ Σειρά L της 16ης.11.2023) αντίστοιχα.

Επισημαίνεται ότι **από την 1^η Ιανουαρίου 2026, για τη διετία 2026 – 2027**, ισχύουν τα νέα κατώτατα χρηματικά όρια, για μεν την Οδηγία 2014/24/ΕΕ (άρθρο 5 - Βιβλίο Ι του Ν. 4412/2016) σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2025/2152 της Επιτροπής της 22ας Οκτωβρίου 2025 (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ Σειρά L της 23.10.2025), για δε την Οδηγία 2014/25/ΕΕ (άρθρο 235 - Βιβλίο ΙΙ του Ν. 4412/2016) σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2025/2150 της Επιτροπής της 22ας Οκτωβρίου 2025 (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ Σειρά L της 23.10.2025)⁸.

⁷ Βλ. Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 25 της Αρχής «Ζητήματα υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας σύμβασης σε περίπτωση υποδιαίρεσής της σε τμήματα - Εφαρμογή της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 Ν. 4412/2016» (ΑΔΑ ΩΔΣΙΟΞΤΒ-92Ω), η οποία βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Αρχής <https://eadhsy.gr/anathetouses-arches/genikes-odigies/>

⁸ Σύμφωνα με τους νέους Κανονισμούς για τη διετία 2026 -2027, τα κατώτατα όρια διαμορφώνονται ως ακολούθως:

- το ποσό των 143.000 ευρώ για προμήθειες – υπηρεσίες - μελέτες σε κεντρικές κυβερνητικές αρχές του Βιβλίου Ι διαμορφώνεται στο ποσό των 140.000 ευρώ,
- το ποσό των 221.000 ευρώ για προμήθειες – υπηρεσίες – μελέτες σε μη κεντρικές αναθέτουσες αρχές του Βιβλίου Ι διαμορφώνεται στο ποσό των 216.000 ευρώ,

Υπενθυμίζεται ότι τα ως άνω ποσά υπολογίζονται ως καθαρή εκτιμώμενη αξία χωρίς ΦΠΑ.

2.1.2 Η Αρχή έχει διαπιστώσει ότι, σε αρκετές περιπτώσεις, κατά την υποβολή των σχετικών αιτημάτων, οι αναθέτουσες αρχές δεν συνυποβάλλουν τα απαιτούμενα στοιχεία ώστε να καθίσταται ευχερής ο έλεγχος της υπαγωγής ή μη μιας σύμβασης, λόγω ποσού, στην αρμοδιότητά της για την έκδοση σύμφωνης γνώμης. Ως εκ τούτου, **κρίνεται αναγκαίο να συμπεριλαμβάνουν στο οικείο αίτημα όλα τα στοιχεία που επιτρέπουν τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της υπό ανάθεση σύμβασης, με βάση τα οριζόμενα στα άρθρα 6 και 236 Ν. 4412/2016.**

Η Αρχή υπογραμμίζει ιδίως ότι τα ακόλουθα στοιχεία πρέπει να περιλαμβάνονται στο σχετικό αίτημα της αναθέτουσας αρχής, επισημαίνοντας ότι η σχετική παράθεση είναι ενδεικτική (ανάλογα με το είδος της υπό ανάθεση σύμβασης, η αναθέτουσα αρχή οφείλει, με μέριμνά της, να προκρίνει και να συνυποβάλει όλα τα ειδικότερα στοιχεία που απαιτούνται για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σκοπούμενης σύμβασης):

- το, προς έγκριση, συνολικό εκτιμώμενο πληρωτέο ποσό χωρίς Φ.Π.Α. (ρητή αναφορά ότι το ποσό είναι χωρίς ΦΠΑ), όπως προσδιορίζεται από την αναθέτουσα αρχή, συμπεριλαμβανομένων τόσο του τυχόν προβλεπόμενου δικαιώματος προαίρεσης, όσο και των τυχόν προσαυξήσεων του συμβατικού ανταλλάγματος σε περίπτωση παρατάσεων/ανανεώσεων της σύμβασης,
- σε περίπτωση ανάθεσης σύμβασης έργου ή υπηρεσιών ή προμήθειας ομοειδών προϊόντων κατά τμήματα, τη συνολική εκτιμώμενη αξία όλων των τμημάτων, καθώς και την αξία κάθε τμήματος χωριστά.

2.1.3 **Ιδιαίτερη μνεία αφορά στην περίπτωση της προσφυγής στη διαπραγμάτευση για δημόσιες συμβάσεις προμηθειών ή υπηρεσιών που έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή προβλέπεται να ανανεωθούν μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα,** λχ. υπηρεσίες καθαριότητας, φύλαξης, σίτισης, συντήρησης μηχανημάτων, προμήθεια καυσίμων, τροφίμων, κ.α., για τις οποίες λαμβάνεται ως βάση για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 11 του άρθρου 6 του Ν. 4412/2016⁹ (άρθρο 5 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ):

α) είτε η συνολική πραγματική αξία των διαδοχικών συμβάσεων του ιδίου τύπου **οι οποίες συνήφθησαν κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο ή οικονομικό έτος,** αναπροσαρμοσμένη, ει δυνατόν, προκειμένου να ληφθούν υπόψη ενδεχόμενες μεταβολές ως προς τις ποσότητες ή την αξία τους κατά τους δώδεκα (12) μήνες που έπονται της αρχικής σύμβασης,

β) είτε η εκτιμώμενη συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων **που συνήφθησαν κατά το δωδεκάμηνο που έπεται της πρώτης παράδοσης ή κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους, εφόσον αυτό υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες.**

Εάν πρόκειται για τέτοιου είδους σύμβαση, οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να συνυποβάλουν στην Αρχή δήλωση και στοιχεία από τα οποία να προκύπτουν όλα τα ανωτέρω (λ.χ. στοιχεία

-
- το ποσό των 5.538.000 ευρώ για δημόσια έργα των Βιβλίων 1 & 2 διαμορφώνεται στο ποσό των 5.404.000 ευρώ,
 - το ποσό των 443.000 ευρώ για προμήθειες – υπηρεσίες – μελέτες του Βιβλίου II διαμορφώνεται στο ποσό των 432.000 ευρώ.

⁹ Βλ. Άρθρο 236 παρ. 11 του Ν. 4412/2016 για τις συμβάσεις του Βιβλίου II.

των προηγούμενων ιδίου τύπου συμβάσεων που έχουν ανατεθεί κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο ή οικονομικό έτος, ημερομηνία υπογραφής, διαδικασία με την οποία ανατέθηκαν, αξία καθεμίας εξ αυτών, κλπ). Στην περίπτωση αυτή, εάν η συνολική εκτιμώμενη αξία της αιτούμενης -με το υποβληθέν στην Αρχή αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης- σύμβασης υπολείπεται του ορίου των Οδηγιών, δεδομένου του περιοδικού χαρακτήρα των οικείων συμβάσεων ή της ανανέωσης αυτών μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, για να κριθεί η αρμοδιότητα της Αρχής προς παροχή σύμφωνης γνώμης, απαιτείται να διερευνηθεί η συνολική πραγματική αξία των διαδοχικών συμβάσεων του ιδίου τύπου (όμοιων/ομοειδών), σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 11 του άρθρου 6 του Ν. 4412/2016. Συγκεκριμένα, λαμβάνονται υπόψη οι συμβάσεις **οι οποίες συνήφθησαν είτε κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο ή οικονομικό έτος από την αναθέτουσα αρχή είτε κατά το δωδεκάμηνο που έπεται της πρώτης παράδοσης ή κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους, εφόσον αυτό υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες.** Ως εκ τούτου, **κατά την εξέταση της ύπαρξης (ή μη) αρμοδιότητας της Αρχής για την παροχή σύμφωνης γνώμης,** εφόσον η εκτιμώμενη αξία του υποβληθέντος αιτήματος υπολείπεται των ενωσιακών ορίων, λαμβάνεται υπόψη η συνολική πραγματική αξία των διαδοχικών συναφθεισών συμβάσεων του ιδίου τύπου, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα.

Εάν το αιτούμενο από την ΕΑΔΗΣΥ ποσό υπολείπεται του ορίου των Οδηγιών (των άρθρων 5 και 235 ν. 4412/2016), η δε συνολική πραγματική αξία των διαδοχικών **συναφθεισών (όχι προκηρυχθεισών)** συμβάσεων του ιδίου τύπου, κατά τα ανωτέρω, ομοίως δεν υπερβαίνει το κατώτατο όριο των Οδηγιών, είτε ληφθεί υπόψη το τελευταίο δωδεκάμηνο είτε το οικονομικό έτος, τότε το αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης δεν εμπίπτει, λόγω της εκτιμώμενης αξίας του, στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ (ή της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ, κατά περίπτωση) και επομένως δεν συντρέχει η αρμοδιότητα της Αρχής για την παροχή σύμφωνης γνώμης, σύμφωνα με το άρθρο 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του ιδίου νόμου (ακόμη και αν λχ. υφίσταται εκκρεμής διαγωνιστική διαδικασία άνω των ορίων, που να μην έχει προκηρυχθεί από την αναθέτουσα αρχή εντός του ιδίου έτους, αλλά δεν έχει εισέτι ολοκληρωθεί). Στην περίπτωση αυτή, η αναθέτουσα αρχή δεν πρέπει να υποβάλει αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης στην Αρχή, ενώ μπορεί να προσφύγει στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση για το εν λόγω ποσό, φέροντας -η ίδια η αναθέτουσα αρχή- την ευθύνη για την αιτιολόγηση της σωρευτικής συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής της νομικής βάσης που επικαλείται και εφαρμόζει για την προσφυγή της στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης. Εάν, παρ' όλα αυτά, υποβληθεί αίτημα παροχής σύμφωνης η Αρχή απέχει από τη διατύπωση γνώμης επί του υποβληθέντος αιτήματος, λόγω αναρμοδιότητας¹⁰.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Το Υπουργείο Χ (κεντρική κυβερνητική αρχή) προκήρυξε τον Ιανουάριο 2025 ανοικτό ηλεκτρονικό διαγωνισμό άνω των ορίων για την παροχή υπηρεσιών καθαριότητας των κτιρίων του, για χρονικό διάστημα δύο (2) ετών, συνολικής εκτιμώμενης αξίας 480.000 €, πλέον ΦΠΑ 24%, με κριτήριο κατακύρωσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει τιμής. Κατόπιν αποσφράγισης και αξιολόγησης των υποβληθεισών προσφορών, ο Υπουργός με απόφασή του προέβη στην κατακύρωση της σύμβασης, κατόπιν

¹⁰ Βλ. ενδεικτικά, Γνώμες της Αρχής Δ82/2025, Δ120/2024, Δ77/2023, Δ87/2023, Δ129/2023 και Δ23/2019, αναρτημένες στην ιστοσελίδα της στη διαδρομή <https://eadhsy.gr/gnomodotiseis/aitimata/>

σχετικής εισήγησης της Επιτροπής του διαγωνισμού. Κατά της κατακυρωτικής απόφασης ασκήθηκαν ενώπιον της ΕΑΔΗΣΥ προδικαστικές προσφυγές από 3 προσφέροντες οικονομικούς φορείς, οπότε ανέκυψε διοικητική εμπλοκή στη διαδικασία, η οποία εξελίχθηκε σε δικαστική εμπλοκή ενώπιον του αρμόδιου Διοικητικού Εφετείου με την άσκηση αιτήσεων ακύρωσης – αναστολής από 2 προσφέροντες.

Η αναθέτουσα αρχή, για να καλύψει τις ανάγκες της σε καθαριότητα κατά το ενδιάμεσο χρονικό διάστημα μέχρι την ολοκλήρωση της εκκρεμούς διαγωνιστικής διαδικασίας, υπέβαλε τον Ιούλιο 2025 αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης στην ΕΑΔΗΣΥ για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του Ν. 4412/2016, λόγω επικείμενης λήξης της ισχύουσας –εκείνο το χρονικό διάστημα- σύμβασης καθαριότητας. Το υποβληθέν αίτημα αφορούσε στην ανάθεση υπηρεσιών καθαριότητας για το ποσό των 60.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ και για χρονικό διάστημα 3 μηνών από τη λήξη της ενεργού σύμβασης.

Επειδή το αιτούμενο ποσό υπολειπόταν του ορίου της Οδηγίας 2024/24/ΕΕ (και η προκηρυχθείσα διαγωνιστική διαδικασία άνω των ορίων δεν είχε ολοκληρωθεί, ώστε να ληφθεί υπόψη η συνολική εκτιμώμενη αξία της), η αναθέτουσα αρχή προσκόμισε, ως στοιχεία του φακέλου του υποβληθέντος αιτήματος, προκειμένου να κριθεί η αρμοδιότητα της Αρχής, τις συμβάσεις υπηρεσιών καθαριότητας που είχε αναθέσει/συνάψει το τελευταίο δωδεκάμηνο (Ιούλιος 2024 – Ιούλιος 2025), από τις οποίες προέκυψε ότι: α) τον Νοέμβριο 2024 είχε προβεί σε τροποποίηση της ισχύουσας –τότε- σύμβασης καθαριότητας, ποσού 115.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, β) τον Μάιο 2025 είχε προβεί σε μία απευθείας ανάθεση υπηρεσιών καθαριότητας, ποσού 30.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ.

Η συνολική πραγματική αξία των συναφθεισών συμβάσεων καθαριότητας κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο (145.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ) υπερβαίνει το όριο της Οδηγίας 2014/24, που για τη διετία 2024-2025 έχει οριστεί στο ποσό των 143.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, για κεντρικές κυβερνητικές αρχές. Εν προκειμένω, συντρέχει αρμοδιότητα της ΕΑΔΗΣΥ και ορθώς το Υπουργείο υπέβαλε το οικείο αίτημα προϋπολογισμού 60.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, προκειμένου να παρασχεθεί η σύμφωνη γνώμη της.

2.1.4 Εφιστάται η προσοχή των αναθετουσών αρχών στην περίπτωση της προσφυγής στη διαπραγμάτευση για συμβάσεις υπηρεσιών που υπάγονται στις κοινωνικές και άλλες ειδικές υπηρεσίες των άρθρων 107 – 110 και του Παραρτήματος ΧΙV¹¹ του Προσαρτήματος Α' του Ν. 4412/2016 ("light regime"), λ.χ. συμβάσεις υπηρεσιών φύλαξης, σίτισης, πολιτιστικών εκδηλώσεων, ταχυδρομικές υπηρεσίες, κ.α. Για τις συμβάσεις αυτές το όριο της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ ανέρχεται στο ποσό των 750.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ¹², για όλες κατηγορίες των αναθετουσών αρχών (είτε πρόκειται για κεντρικές κυβερνητικές αρχές είτε για μη κεντρικές αναθέτουσες αρχές). Ως εκ τούτου η ύπαρξη ή όχι αρμοδιότητας της Αρχής προς παροχή σύμφωνης γνώμης για τις συμβάσεις αυτές, κρίνεται με βάση το

¹¹ https://eadhsy.gr/n4412/prosarthmaA_pararthmaXIV.html βλ. αντίστοιχα άρθρα 318 -321 του Ν. 4412/2016 για το Βιβλίο ΙΙ.

¹² Βλ. τα ενωσιακά όρια για το Βιβλίο Ι του Ν. 4412/2016, που ανέρχονται στο ποσό των 750.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ. Για δε το Βιβλίο ΙΙ, τα αντίστοιχα όρια ανέρχονται στο ποσό των 1.000.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ.

ανωτέρω προβλεπόμενο όριο των 750.000 ευρώ (και όχι τα “κοινά” όρια για συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών, ποσού 143.000 ευρώ για ΚΚΑ ή 221.000 ευρώ για μη κεντρικές αναθέτουσες αρχές, για τη διετία 2024-2025. Επισημαίνεται, ότι το ως άνω όριο ισχύει ανεξαρτήτως του εάν η αναθέτουσα αρχή επέλεξε –λχ. κατά την προκήρυξη του σχετικού διαγωνισμού, που εν τέλει ανατέθηκε μέσα στο ίδιο έτος και λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης- ευρύτερους κανόνες δημοσιότητας που αντιστοιχούν σε σύμβαση άνω των ορίων.

2.2 Προσφυγή στη διαπραγμάτευση για συμβάσεις κάτω των ορίων και περιπτώσεις ανωτέρας βίας

Εξ αντιδιαστολής, η ΕΑΔΗΣΥ **δεν έχει αρμοδιότητα** παροχής σύμφωνης γνώμης περί προσφυγής στη διαδικασία διαπραγμάτευσης **για την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων κάτω των ορίων, καθώς και για την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων (άνω και κάτω των ορίων) σε περίπτωση συνδρομής κατάστασης ανωτέρας βίας¹³**. Στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου, η αναθέτουσα αρχή εξετάζει, τεκμηριώνει και φέρει την ευθύνη για την υπαγωγή των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών στις επικαλούμενες διατάξεις, καθώς και για τον έλεγχο της σωρευτικής συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής της νομικής βάσης που επικαλείται και εφαρμόζει για την προσφυγή της στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης, χωρίς την παροχή (σύμφωνης) γνώμης εκ μέρους της ΕΑΔΗΣΥ. Η ανωτέρω κρίση λαμβάνει χώρα εκάστοτε κατά περίπτωση (ad hoc), με βάση τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά κάθε υπόθεσης τα οποία επικαλείται η αναθέτουσα αρχή και τα οποία πρέπει να τεκμηριώνονται/ στοιχειοθετούνται δεόντως και με κάθε πρόσφορο μέσο (λ.χ με έγγραφα ή/και άλλα στοιχεία).

Την έννοια της ανωτέρας βίας έχει προσεγγίσει η Αρχή¹⁴, ως αφορώσα σε ακραίες περιπτώσεις εξωτερικών και αντικειμενικών παραγόντων, εκτός επιρροής της αναθέτουσας αρχής. Στις περιπτώσεις αυτές εμπίπτουν, ιδίως, φυσικές καταστροφές ή φαινόμενα ιδιαίτερα μεγάλης έντασης και έκτασης ή κίνδυνοι ιδιαίτερης καταστροφής που έχουν προκληθεί ή επίκεινται. Τα ως άνω γεγονότα συνδέονται κατά τρόπο άμεσο με την ανάδυση της κατεπείγουσας ανάγκης και για την αντιμετώπισή τους δεν είναι δυνατή η τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται από τον νόμο. Η έννοια της ανωτέρας βίας αφορά, δηλαδή, σε καταστάσεις κατά τις οποίες ακραίες περιστάσεις που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης, καθιστούν αναγκαία την υποχώρηση της ανάγκης διενέργειας ελέγχου αιτημάτων διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν άμεσα¹⁵. Στην περίπτωση αυτή, οι αναθέτουσες αρχές φέρουν την ευθύνη για την υπαγωγή των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών στην επικαλούμενη έννοια της ανωτέρας βίας, σε περίπτωση δε που κρίνουν ότι συντρέχει τέτοια εξαιρετική περίπτωση, προσφεύγουν στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, χωρίς την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Αρχής, ακόμη και για τις δημόσιες συμβάσεις άνω των ορίων.

¹³ Βλ. ενδεικτικά Δ15/2020 γνώμη της Αρχής.

¹⁴ Βλ. ενδεικτικά Δ107/2018 απόφαση της Αρχής.

¹⁵ Βλ. Ελ.Συν. Τμ. VII 250/2024.

2.3 Προσφυγή στη διαπραγμάτευση για συγχρηματοδοτούμενες από ενωσιακούς πόρους συμβάσεις

2.3.1 Νομικό Πλαίσιο

- Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4314/2014 «Α) Για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020...» (Α' 265), προβλέπονται τα εξής: [...]

- άρθρο 28 παρ. «2. Στις περιπτώσεις συγχρηματοδοτούμενων συμβάσεων προμηθειών αγαθών, παροχής υπηρεσιών και εκτέλεσης έργων, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2 παρ. 2 περίπτωση γ' υποπερίπτωση δδ' του Ν. 4013/2011 (Α'204), ως ισχύει, ο έλεγχος της αρμόδιας Αρχής Διαχείρισης έπεται του ελέγχου της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.) και η Αρχή Διαχείρισης γνωμοδοτεί με βάση τη γνώμη της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. κατά τη διατύπωση της δικής της γνώμης».

-άρθρο 28 παρ. «3. Για αναθέσεις συγχρηματοδοτούμενων συμβάσεων προμηθειών αγαθών, παροχής υπηρεσιών και εκτέλεσης έργων, που υπόκεινται στον προσυμβατικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, όπως προβλέπεται κάθε φορά, δεν εφαρμόζεται το άρθρο 2 παρ. 2 περίπτωση γ' υποπερίπτωση δδ' του Ν. 4013/2011 (Α'204), ως ισχύει, και δεν διενεργείται ο αντίστοιχος έλεγχος της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.».

- Με τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 66 παρ. 3 του Ν. 4914/2022 (ΦΕΚ Α' 61), προβλέπονται τα εξής: «[...] 3. Ειδικώς οι παρακάτω διατάξεις του Ν. 4314/2014 και οι κατ' εξουσιοδότηση αυτών εκδοθείσες πράξεις εφαρμόζονται και για τα Προγράμματα ΕΣΠΑ 2021-2027 και το ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027: α) Το άρθρο 27Α, β) οι παρ. 2,3,4,5,8,11,15 και 16 του άρθρου 28, γ) οι παρ. 2, περ. α' έως στ', η', θ', ι', ιδ' και ιστ' και οι παρ. 3, 5, 6 και 8 του άρθρου 33, δ) οι παρ. 4, 5, 6 και 7 του άρθρου 47 και ε) η παρ. 9 του άρθρου 48.

- Στο άρθρο 324 «Υπαγωγή στον προσυμβατικό έλεγχο» του Ν. 4700/2020 «Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για τον προσυμβατικό έλεγχο, τροποποιήσεις στον Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, διατάξεις για την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις», προβλέπονται τα εξής: [...]

3. Ειδικά για τις συμβάσεις των παρ. 1 και 2, που συγχρηματοδοτούνται από ενωσιακούς πόρους, συμπεριλαμβανομένων των συμβάσεων που συνάπτονται στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και αυτών που συγχρηματοδοτούνται από πόρους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, διενεργείται υποχρεωτικά έλεγχος νομιμότητας πριν από τη σύναψή τους από Κλιμάκια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εφόσον η προϋπολογιζόμενη δαπάνη, μη συμπεριλαμβανομένου του φόρου προστιθέμενης αξίας, υπερβαίνει το ποσό των πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) ευρώ.».

Η παρ.3 τροποποιήθηκε ως άνω με το άρθρο 135 παρ.1 του Ν.4926/2022 (Α' 82) και σύμφωνα με την παρ.2 του αυτού άρθρου, καταλαμβάνει και τις συμβάσεις που έχουν συναφθεί πριν από την έναρξη ισχύος του εν λόγω νόμου.

2.3.2 Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων, κατά την κρίση της Αρχής¹⁶, συνάγεται ότι:

- Τα αιτήματα παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση σχετικά με συμβάσεις προϋπολογισμού άνω των πέντε (5) εκατομμυρίων ευρώ πλέον ΦΠΑ, που συγχρηματοδοτούνται από ενωσιακούς πόρους (ΕΣΠΑ, Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, κλπ), και υπάγονται –λόγω ποσού- στον προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εκφεύγουν της αρμοδιότητας της Αρχής περί παροχής σύμφωνης γνώμης. Ως εκ τούτου, στις ως άνω περιπτώσεις δεν εφαρμόζεται το άρθρο 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016 και δεν διενεργείται ο αντίστοιχος έλεγχος της ΕΑΔΗΣΥ, αλλά οι αναθέτουσες αρχές προσφεύγουν στη διαπραγμάτευση, χωρίς τη (σύμφωνη) γνώμη της Αρχής.

- Για συγχρηματοδοτούμενες από ενωσιακούς πόρους συμβάσεις προμηθειών αγαθών, παροχής υπηρεσιών και εκτέλεσης έργων, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016, ο έλεγχος της αρμόδιας Αρχής Διαχείρισης έπεται του ελέγχου της ΕΑΔΗΣΥ και η Αρχή Διαχείρισης γνωμοδοτεί με βάση τη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ κατά τη διατύπωση της δικής της γνώμης.

2.4 Προσφυγή στη διαπραγμάτευση για την ανάθεση συμβάσεων παραχώρησης έργων και υπηρεσιών του Ν. 4413/2016

Με τη Δ73ΕΑΔΗΣΥ/2025 γνώμη της Αρχής (αναρτημένη στην ιστοσελίδα της)¹⁷, κρίθηκε –κατά πλειοψηφία- ότι η γνωμοδοτική αρμοδιότητα της Αρχής, κατά το άρθρο 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016, δεν καταλαμβάνει τα αιτήματα που αφορούν σε προσφυγή στη διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση για την ανάθεση συμβάσεων παραχώρησης του Ν. 4413/2016.

2.5 Η επιλογή της εφαρμογής της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 του Ν. 4412/2016, αντί για την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης

Όπως έχει ήδη επισημανθεί από την Αρχή¹⁸, είναι δυνατόν, διαρκούσης μιας διαγωνιστικής διαδικασίας, να έχει εκδοθεί από την αναθέτουσα αρχή απόφαση ματαίωσης του διαγωνισμού (κήρυξης άγονου) για ένα ή περισσότερα τμήματα (λχ. επειδή για τα εν λόγω τμήματα δεν υποβλήθηκαν προσφορές ή όλες οι υποβληθείσες προσφορές κρίθηκαν ακατάλληλες και έχουν απορριφθεί οριστικά), ενώ για τα λοιπά τμήματα η διαδικασία να συνεχίζεται (λχ. σε κάποιο άλλο τμήμα να συνεχίζεται η αξιολόγηση των προσφορών ή να

¹⁶ Βλ. Δ10ΕΑΔΗΣΥ/2024 γνώμη της Αρχής, αναρτημένη στην ιστοσελίδα της, στην οποία η ΕΑΔΗΣΥ απείχε από την έκδοση γνώμης επί του υποβληθέντος αιτήματος, λόγω αναρμοδιότητας, βάσει πηγής χρηματοδότησης (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας) και προϋπολογισμού (περίπου 10,6 εκατομμυρίων Ευρώ χωρίς ΦΠΑ) της σκοπούμενης σύμβασης.

¹⁷ <https://eadhsy.gr/gnomodotiseis/aitimata/>

¹⁸ Βλ. Κ.Ο. 25 της Αρχής «Ζητήματα υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας σύμβασης σε περίπτωση υποδιαίρεσής της σε τμήματα - Εφαρμογή της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 Ν. 4412/2016» (ΑΔΑ ΩΔΣΙΟΞΤΒ-92Ω), η οποία είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Αρχής, σελ. 14επ. και κυρίως σελ. 34-35.

έχει προκύψει διοικητική ή δικαστική εμπλοκή ή να έχει αποσταλεί για προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας στο Ελεγκτικό Συνέδριο).

Εν προκειμένω, παρότι δεν έχει ολοκληρωθεί η διαγωνιστική διαδικασία στο σύνολό της, έχει ολοκληρωθεί για συγκεκριμένα τμήματα. Ως εκ τούτου, **είναι δυνατή η ανάθεση άγονων τμημάτων του διαγωνισμού, εφόσον συντρέχουν οι τασσόμενες προϋποθέσεις, κατ' εφαρμογή της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 του Ν. 4412/2016¹⁹, αντί της προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του ιδίου νόμου (για την οποία θα απαιτείτο η προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ στις συμβάσεις άνω των ορίων).**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Η Περιφέρεια Ψ προκήρυξε ανοικτό ηλεκτρονικό διαγωνισμό άνω των ορίων για την ανάθεση σύμβασης προμήθειας τροφίμων, συνολικής εκτιμώμενης αξίας 230.000,00 πλέον ΦΠΑ, υποδιαιρεμένη σε 4 τμήματα, ως ακολούθως:

Τμήμα Α': Προμήθεια ειδών κρεοπωλείου, προϋπολογισμού 80.000 € πλέον ΦΠΑ

Τμήμα Β': Προμήθεια ειδών ιχθυοπωλείου, προϋπολογισμού 70.000 € πλέον ΦΠΑ

Τμήμα Γ': Προμήθεια ειδών αρτοποιείου, προϋπολογισμού 50.000 € πλέον ΦΠΑ

Τμήμα Δ': Προμήθεια ειδών οπωροπωλείου, προϋπολογισμού 30.000 € πλέον ΦΠΑ

Στη διαγωνιστική διαδικασία δεν υπεβλήθησαν προσφορές (ή όλες απορρίφθηκαν οριστικά ως ακατάλληλες) για το τμήμα Δ. Η αναθέτουσα αρχή ματαιώνει τη διαδικασία για το τμήμα αυτό και δεν επιλέγει να το αναθέσει, με προσφυγή στη διαπραγμάτευση κατ' εφαρμογή του άρθρου 32.2.α του Ν. 4412/2016 μετά από σύμφωνη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ, ως τμήμα προκηρυχθέντος διαγωνισμού άνω των ορίων, αλλά κατ' εφαρμογή της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 του Ν. 4412/2016, ήτοι, εν προκειμένω, με απευθείας ανάθεση (= διαδικασία που αντιστοιχεί στην αξία του εν λόγω τμήματος), χωρίς να χρειάζεται η προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Αρχής.

Επαναλαμβάνεται ότι, στην ανωτέρω περίπτωση, εφόσον η σύμβαση έχει υποδιαιρεθεί σε περισσότερα τμήματα, υπό την έννοια ότι οι προσφέροντες μπορούν να υποβάλουν προσφορές για κάθε τμήμα ξεχωριστά και η διαγωνιστική διαδικασία εξελίσσεται ανεξάρτητα για καθένα από τα τμήματα, **ενδείκνυται -όταν για κάποιο τμήμα δεν υποβάλλονται προσφορές ή αυτές έχουν απορριφθεί οριστικά- το οικείο τμήμα να κηρύσσεται άγονο και ο διαγωνισμός να ματαιώνεται ως προς αυτό, ακολούθως δε:**

- είτε να επιλεγεί η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης (μετά από σύμφωνη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ, για τις συμβάσεις άνω των ορίων)
- είτε να επιλεγεί η εφαρμογή της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 του Ν. 4412/2016 (χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ, ανεξαρτήτως εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης).

Και τούτο, **ανεξαρτήτως της καθυστέρησης της αξιολόγησης ή της τυχόν -διοικητικής ή/και δικαστικής- εμπλοκής των λοιπών τμημάτων. Επισημαίνεται, δηλαδή, ότι η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να προχωρήσει αυτοτελώς στις προβλεπόμενες ενέργειες για την ανάθεση του εν λόγω τμήματος, χωρίς να απαιτείται να αναμένει την ολοκλήρωση της διαδικασίας για τα λοιπά τμήματα.**

¹⁹ Βλ. Κ.Ο. 25 της Αρχής, ό.π., ιδίως σελ. 14επ.

Το ζήτημα αυτό **συνέχεται και με τη χρονική εγγύτητα που πρέπει να υφίσταται μεταξύ της αιτούμενης διαδικασίας διαπραγμάτευσης και της προηγουμένως διενεργηθείσας ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας**. Η Αρχή έχει επισημάνει, τόσο σε γνώμες της, όσο και σε σχετικά διευκρινιστικά έγγραφα²⁰, ότι η διαπραγμάτευση πρέπει να λαμβάνει χώρα σε χρονική εγγύτητα προς τον χρόνο της ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας η οποία απέβη άγονη, υπό την έννοια ότι ο χρόνος υποβολής του αιτήματος για παροχή σύμφωνης γνώμης δεν πρέπει να απέχει σημαντικά από τον προηγούμενο ανοικτό διαγωνισμό. Άλλως, ήτοι σε περίπτωση σημαντικής χρονικής απόστασης μεταξύ αυτών, κατά την οποία θα ήταν εφικτή η διενέργεια ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι καταστρατηγείται η σχετική ρύθμιση, ως τρόπος επιλογής αναδόχου, και αναιρείται ο εξαιρετικός χαρακτήρας της διαδικασίας διαπραγμάτευσης.

3. ΧΡΟΝΟΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΑΔΗΣΥ

Η τήρηση της διαγραφόμενης στο άρθρο 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016 διαδικασίας για την παροχή σύμφωνης γνώμης της Αρχής, δυνάμει της οποίας «*η εν λόγω αρμοδιότητα ασκείται μέσα σε προθεσμία δέκα (10) εργάσιμων ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης στην Αρχή, συνοδευόμενου από όλα τα στοιχεία στα οποία θεμελιώνεται, κατά περίπτωση, η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, με μέριμνα της αναθέτουσας αρχής*», **συνιστά ουσιώδη τύπο της διαδικασίας έκδοσης της σχετικής διοικητικής πράξης περί προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης**, η μη τήρηση ή η πλημμελής τήρηση του οποίου συνεπάγεται ακυρότητα της πράξης (ΕλΣυν 7^ο Τμ. 2110/2021, ΕλΣυν Τμ. Μείζονος Επταμελούς Σύνθεσης αποφάσεις 506/2014, 4700/2013²¹ και 4483/2013), ενώ δεν χωρεί εκ των υστέρων έγκριση (βλ. ιδίως γνώμες της Αρχής Δ146/2024, Δ20/2023, 38/2013, 369/2013 και 80/2012).

Περαιτέρω, στο άρθρο 20 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999) ορίζεται ότι: «*Όπου ο νόμος, για την έκδοση διοικητικής πράξης, προβλέπει προηγούμενη γνώμη (απλή ή σύμφωνη) ή πρόταση άλλου οργάνου, η μεν γνώμη διατυπώνεται ύστερα από ερώτημα του οργάνου που έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα, η δε πρόταση υποβάλλεται με πρωτοβουλία του προτείνοντος οργάνου. Η γνώμη ή η πρόταση, πρέπει να*

²⁰ Βλ. Κ.Ο. 27/2021 της Αρχής, όπ.π., σελ. 21, και ενδεικτικά γνώμες Δ85/2024, Δ13 και Δ19/2021, Δ38, Δ54 και Δ56/2020, καθώς και Δ20/2018.

²¹ Το ΕλΣυν έκρινε ότι η διάταξη του (προϊσχύσαντος) άρθρου 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011 -νυν άρθρου 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016- δεν αντιβαίνει κατά περιεχόμενο στο άρθρο 98 παρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος, καθόσον η καθιέρωση ενός επιπλέον διοικητικού προσταδίου ελέγχου, όπως είναι ο έλεγχος από την ως άνω Ανεξάρτητη Αρχή, που απολήγει στην έκδοση της απόφασης που εγκρίνει τη συμπληρωματική σύμβαση, ουδόλως μεταβάλλει ή απομειώνει την ανατεθείσα από την ανωτέρω συνταγματική διάταξη αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου εφ' όλης της διαδικασίας σύναψης των συμβάσεων αυτών, δεδομένου ότι κατατείνει αφ' ενός στην ενίσχυση της διαφάνειας της προηγούμενης διοικητικής διαδικασίας (βλ. άρθρο 1 του ν. 4013/2011 και την οικεία εισηγητική έκθεση), καθόσον αφορά σε ειδικές περιπτώσεις ανάθεσης δημόσιων συμβάσεων με προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, οι οποίες, λόγω του υψηλού κριτηρίου υποκειμενικότητας που ενέχουν, αποτελούν πεδίο αυξημένης επικινδυνότητας και εμφιλοχώρησης κρουσμάτων διαφθοράς, αφ' ετέρου δύναται, ενόψει και των ειδικών χαρακτηριστικών των ως άνω υποβαλλόμενων συμβάσεων, να εξυπηρετεί το γενικότερο δημόσιο συμφέρον και να συμβάλει θετικά στην άσκηση του ελέγχου που θα διεξάγει μεταγενεστέρως, κατά συνταγματική επιταγή, το Ελεγκτικό Συνέδριο.

είναι έγγραφη, αιτιολογημένη και επίκαιρη κατά το περιεχόμενό της. Το όργανο που έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα δεν μπορεί να εκδώσει πράξη με περιεχόμενο διαφορετικό από αυτό της σύμφωνης γνώμης ή πρότασης». Ειδικότερα, η παράλειψη του αποφασίζοντος οργάνου να ζητήσει την απαιτούμενη γνώμη, όταν αυτή προβλέπεται ως υποχρεωτική από τον νόμο, θεωρείται ως παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, η οποία επιφέρει ακυρότητα της εκτελεστής διοικητικής πράξης που εκδίδεται κατά παράλειψη επιδίωξης λήψης της εν λόγω γνώμης (ΝΣΚ 277/2010, 262/2008).

Από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγεται ότι η γνώμη πρέπει να προηγείται της έκδοσης της διοικητικής πράξης (εν προκειμένω, της απόφασης προσφυγής σε διαδικασία διαπραγμάτευσης), η δε σύμφωνη γνώμη δεσμεύει τον αποδέκτη της, δηλαδή το όργανο που ασκεί την αποφασιστική αρμοδιότητα, το οποίο υποχρεούται να εφαρμόσει τον νόμο και να ενεργήσει κατά τον τρόπο που υποδεικνύει το γνωμοδοτικό όργανο. Εάν διαφωνεί, δεν δικαιούται να ενεργήσει αντίθετα προς την υπόδειξη της σύμφωνης γνώμης, δικαιούται, όμως, να απόσχει από κάθε ενέργεια, εφόσον έχει προς τούτο διακριτική ευχέρεια.

Συνεπώς, η αναθέτουσα αρχή οφείλει να υποβάλει το σχετικό αίτημα προς παροχή σύμφωνης γνώμης προς την ΕΑΔΗΣΥ, πριν τη λήψη της απόφασης για την προσφυγή σε διαπραγμάτευση, η δε έκδοση σύμφωνης γνώμης από την Αρχή τελεί υπό την προϋπόθεση ότι, κατά τον χρόνο υποβολής και εξέτασης του αιτήματος, η αναθέτουσα αρχή αφενός έχει λάβει τις εκ του νόμου προβλεπόμενες λοιπές γνωμοδοτήσεις (π.χ. σύμφωνη γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου κατά την παρ. 7 του άρθρου 4 του Ν. 4412/2016) αφετέρου δεν έχει ήδη προσφύγει στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης/δεν έχει προβεί στην ανάθεση της αιτούμενης σύμβασης (βλ. ενδεικτικά Δ20ΕΑΔΗΣΥ/2023 γνώμη της Αρχής).

Σε περίπτωση, πάντως, που με το αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης, δεν συνυποβάλλεται σχέδιο απόφασης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, αλλά ειλημμένη απόφαση της αναθέτουσας αρχής για την προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία, η αναθέτουσα αρχή απαιτείται να βεβαιώσει προς την ΕΑΔΗΣΥ ότι δεν έχει ήδη προσφύγει στη διαπραγμάτευση για την αιτούμενη σύμβαση και ότι αναμένει την -προς τούτο- σύμφωνη γνώμη της Αρχής.

Περαιτέρω, επί αρνητικής σύμφωνης γνώμης της ΕΑΔΗΣΥ, το Ελεγκτικό Συνέδριο, κατά τη άσκηση του προληπτικού ελέγχου νομιμότητας (ΕλΣυν VI Τμ. 2121/2015), έχει κρίνει ότι δεν δεσμεύεται από το ουσιαστικό περιεχόμενο της γνώμης της Αρχής και ως εκ τούτου, εφόσον τηρήθηκε ο απαιτούμενος προηγούμενος τύπος της γνωμοδότησης αυτής, δεν εμποδίζεται να εξετάσει εξ υπαρχής τη συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων προσφυγής στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης (ΕλΣυν απόφαση 506/2014 Τμ. Μείζονος Επταμελούς Σύνθεσης).

4. ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ & ΛΟΙΠΑ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΑΔΗΣΥ / ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΠΙΚΛΗΣΗΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ

4.1 Γενικές επισημάνσεις για όλες τις επικαλούμενες νομικές βάσεις

Το αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης και τα συνοδευτικά αυτού έγγραφα και λοιπά στοιχεία υποβάλλονται με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) στην ηλεκτρονική

διεύθυνση της Αρχής eaadhsy@eaadhsy.gr ή/και σε έντυπη - έγχαρτη μορφή στην έδρα της Αρχής στην Αθήνα.

Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις διατάξεις του Ν. 4727/2020 (Α' 184) όπως ισχύει, σε κάθε δε περίπτωση προς διευκόλυνση και επιτάχυνση του έργου της Αρχής και προς αποφυγή άσκοπων εκτυπώσεων, συστήνεται και είναι προτιμητέα η αποστολή του φακέλου του αιτήματος σε ηλεκτρονική μορφή κατά τα ανωτέρω, εφόσον αυτό καθίσταται τεχνικά δυνατόν. Εφόσον πρόκειται για αρχεία μεγαλύτερου όγκου, είναι δυνατή η χρήση εφαρμογών διαμοιρασμού αρχείων (λχ. wetransfer.com, TransferNow, κ.α.). Σε περίπτωση που το αίτημα περιλαμβάνει εμπιστευτικές/απόρρητες πληροφορίες ή είναι διαβαθμισμένου χαρακτήρα, είναι δυνατή η υποβολή του αιτήματος και των συνοδευτικών αυτού αρχείων σε έντυπη μορφή και σφραγισμένο φάκελο στην έδρα της Αρχής στην Αθήνα, στον οποίο είναι προτιμητέο να συμπεριλαμβάνεται όλο το υποβληθέν υλικό και σε ψηφιακό μέσο αποθήκευσης δεδομένων, ενδεικτικά USB flash drive, CD, κλπ.

Το αίτημα και τα συνοδευτικά αυτού στοιχεία πρέπει να φέρουν όλα τα απαραίτητα κατά τον νόμο στοιχεία διοικητικού ή ιδιωτικού εγγράφου (ιδίως ημερομηνία, αριθμό πρωτοκόλλου όπου απαιτείται, υπογραφή εκδότη ή νόμιμη επικύρωση). Σε αντίθετη περίπτωση, δεν λαμβάνονται υπόψη και απαιτείται νέα ορθή υποβολή τους, με διακοπή της προθεσμίας για την έκδοση γνώμης σύμφωνα με τα αναφερόμενα κατωτέρω υπό **σημείο 5** της παρούσης. Επιπλέον, η αναθέτουσα αρχή οφείλει να γνωστοποιεί -με το αίτημά της- στην Αρχή την ηλεκτρονική της διεύθυνση και τα στοιχεία επικοινωνίας του αρμόδιου υπαλλήλου της ο οποίος μπορεί να παρέχει περισσότερα στοιχεία και διευκρινίσεις σχετικά με το υποβληθέν αίτημα.

Περαιτέρω, όπως προαναφέρθηκε, προκειμένου να εξεταστεί από την Αρχή το σχετικό αίτημα, **συνυποβάλλεται σχέδιο απόφασης του αρμόδιου κατά περίπτωση οργάνου της αναθέτουσας αρχής για προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης**, το οποίο πρέπει να περιλαμβάνει αναφορά στους βασικούς όρους της προς σύναψη δημόσιας σύμβασης, όπως, ενδεικτικά, αναφέρονται:

α) η αναλυτική περιγραφή του προς ανάθεση αντικειμένου της σύμβασης και κωδικός κατά CPV αυτού, σε περίπτωση δε που -τυχόν- πρόκειται για μικτή σύμβαση, πρέπει να προκύπτει ο προέχων/κύριος χαρακτήρας της σύμβασης (έργο, μελέτη, προμήθεια, υπηρεσία),

β) η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης (προϋπολογιζόμενο πληρωτέο ποσό σε € χωρίς ΦΠΑ),

γ) η προβλεπόμενη συμβατική της διάρκεια,

δ) η επικαλούμενη νομική βάση για τη σύναψη της αιτούμενης σύμβασης, ήτοι η τεκμηρίωση συνδρομής συγκεκριμένης περίπτωσης εκ των ρητώς και περιοριστικώς αναφερόμενων στον Ν. 4412/2016. Ειδικότερα, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να εντάσσουν το αίτημα προσφυγής σε διαπραγμάτευση σε κάποια από τις περιοριστικά αναφερόμενες στον νόμο περιπτώσεις, για μεν το Βιβλίο Ι – των άρθρων 26 και 32, για δε το Βιβλίο ΙΙ - των άρθρων 263 και 269 του νόμου αυτού, κατά περίπτωση.

Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι δεν αρκεί η απλή επίκληση ενός εκ των λόγων των άρθρων 26, 32 ή 269 του Ν. 4412/2016, αλλά η αναθέτουσα αρχή πρέπει να αναφέρεται σε συγκεκριμένες περιστάσεις, πραγματικά περιστατικά, τεχνικές κρίσεις κλπ, που

στοιχειοθετούν τους λόγους αυτούς και να αποδεικνύει τη συνδρομή τους με την προσκόμιση σχετικών εγγράφων και λοιπών στοιχείων (βλ. αναλυτικώς κατωτέρω).

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, με το αίτημα **συνυποβάλλεται το Ιστορικό της υπόθεσης, στο οποίο παρατίθενται τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, που τεκμηριώνουν, κατά την κρίση της αναθέτουσας αρχής, τη συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής των σχετικών διατάξεων.** Ειδικότερα, πρέπει να υφίσταται πλήρης και ειδική αιτιολογία για τους λόγους για τους οποίους, κατά παρέκκλιση από τον κανόνα των τακτικών διαγωνιστικών διαδικασιών, η αναθέτουσα αρχή επιθυμεί να προσφύγει στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης.

Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι η ΕΑΔΗΣΥ δύναται να προβεί στην υπαγωγή του υποβληθέντος αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης στην ορθή νομική βάση, στην οποία, σύμφωνα με τα παρατιθέμενα πραγματικά περιστατικά και τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία, κρίνει ότι υπάγεται²².

Επίσης, δέον όπως επισημανθεί ότι σε περίπτωση επίκλησης συγκεκριμένων νομικών βάσεων εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, όπως των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' ή περ. γ' του Ν. 4412/2016, η οικεία αρμοδιότητα της Αρχής περιορίζεται αποκλειστικά στη διερεύνηση της σωρευτικής συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής των σχετικών διατάξεων και δεν εκτείνεται στη διενέργεια της περαιτέρω διαδικασίας ανάθεσης σε συγκεκριμένο/ους οικονομικό/ούς φορέα/είς. Ως εκ τούτου, κατά την εξέταση του υποβληθέντος αιτήματος η Αρχή δεν υπεισέρχεται στη διαδικασία προσφυγής στη διαπραγμάτευση που θα ακολουθήσει μετά την παροχή της σύμφωνης γνώμης και, συνεπώς, δεν δύναται να γνωμοδοτήσει επί της δηλωθείσας βούλησης της αναθέτουσας αρχής να προσφύγει στη διαπραγμάτευση της υπό ανάθεση σύμβασης με συγκεκριμένο οικονομικό φορέα²³.

Συναφώς, η αναθέτουσα αρχή οφείλει να συνοδεύει το αίτημα προς την ΕΑΔΗΣΥ με όλα τα αναγκαία έγγραφα και λοιπά στοιχεία που επικαλείται και τα οποία καθιστούν αναγκαία την προσφυγή σε διαπραγμάτευση, δηλαδή με μέριμνά της πρέπει να διαβιβάζει στην Αρχή όλα τα στοιχεία που θεμελιώνουν την προσφυγή στην εξαιρετική αυτή διαδικασία. Ως εκ τούτου, **επιπλέον των υποχρεωτικών στοιχείων που αναφέρονται αμέσως παραπάνω, όπως και υπό σημείο 2.1²⁴ της παρούσης και συνδέονται με την αρμοδιότητα της Αρχής για την έκδοση γνώμης, απαιτείται η προσκόμιση, ιδίως, των στοιχείων που αναφέρονται κατωτέρω:**

(κάτωθι γίνεται αναφορά στις νομικές βάσεις τις οποίες –συχνότερα- επικαλούνται οι αναθέτουσες αρχές στα αιτήματά τους για παροχή σύμφωνης γνώμης της Αρχής για προσφυγή στη διαπραγμάτευση. Σε κάθε περίπτωση, η Αρχή μπορεί να ζητά, κατά περίπτωση, και άλλα στοιχεία ή διευκρινίσεις επί των υποβληθέντων).

²² Βλ. ενδεικτικά, γνώμες της Αρχής Δ19ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ33ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ64ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ87ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ41ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ120ΕΑΔΗΣΥ/2023 και Δ126/2019, όπου η Αρχή προέβη σε υπαγωγή του υποβληθέντος αιτήματος, από τις -επικαλούμενες από την αναθέτουσα αρχή- διατάξεις του άρθρου 32.2.α του Ν. 4412/2016 στις -εν προκειμένω εφαρμοζόμενες- διατάξεις του άρθρου 26.2.β του ιδίου νόμου.

²³ Βλ. Κ.Ο. 27/2021 της Αρχής, όπ.π., ιδίως σελ. 24, καθώς και γνώμες της Αρχής Δ88ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ112/2024, Δ106/2024, Δ93/2023, Δ40/2022, Δ9/2021.

²⁴ “2.1 Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης & υποχρεωτικά στοιχεία του αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης για τον υπολογισμό αυτής”.

4.2 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του Ν. 4412/2016 - προηγηθείσα άγωνα ανοικτή ή κλειστή διαγωνιστική διαδικασία στην οποία δεν υποβλήθηκαν προσφορές ή όλες οι υποβληθείσες προσφορές απορρίφθηκαν ως ακατάλληλες:

4.2.1 Σχετικά με την εξέταση της συνδρομής των προϋποθέσεων επίκλησης της εν λόγω νομικής βάσης:

Από τις διατάξεις του εν λόγω άρθρου συνάγεται ότι η προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης επιτρέπεται υπό τη σωρευτική συνδρομή των ακόλουθων προϋποθέσεων: α) να έχει προηγηθεί νομίμως διεξαχθείσα ανοικτή ή κλειστή διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας δεν υποβλήθηκε προσφορά ή αίτηση συμμετοχής ή καμία από τις υποβληθείσες προσφορές ή αιτήσεις συμμετοχής δεν κρίθηκε **κατάλληλη** και β) να μην τροποποιούνται ουσιασώς οι αρχικοί όροι της σύμβασης, όπως περιλαμβάνονταν στην αρχική διακήρυξη²⁵. Σε περίπτωση δε σχετικού αιτήματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η αναθέτουσα αρχή οφείλει να διαβιβάσει σχετική έκθεση.

Η προσφυγή σε διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση αποτελεί, εν προκειμένω, τη συνέχεια μιας «άγωνα» διαγωνιστικής διαδικασίας, εν όλω (στο σύνολο των τμημάτων στα οποία υποδιαιρέθηκε η σύμβαση) ή εν μέρει (για κάποιο/α τμήμα/τα) και για τον λόγο αυτόν η αρχική διαδικασία ελέγχεται ως προς τη νομιμότητά της. Υπό την ανωτέρω έννοια, η προσφυγή στην οικεία εξαιρετική διαδικασία συνεχεται άμεσα με τον προηγούμενο αυτής διαγωνισμό, με συνέπεια η μη νομιμότητα της προηγουμένως διεξαχθείσας διαγωνιστικής διαδικασίας να καθιστά παρακολουθηματικά παράνομη στο σύνολό της και τη συγκεκριμένη διαδικασία.

Ως προς την έννοια της μη κατάλληλης²⁶ προσφοράς: Μη κατάλληλη θεωρείται μία προσφορά όταν είναι άσχετη με τη σύμβαση και αδυνατεί προδήλως, χωρίς να

²⁵ Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, οι όροι του αρχικού διαγωνισμού δεν πρέπει να τροποποιούνται ουσιασώς κατά τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, προκειμένου να αποδεικνύεται ότι η δεύτερη αυτή διαγωνιστική διαδικασία αποτελεί ουσιαστικά συνέχιση της προηγούμενης ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας και όχι έναν νέο διαγωνισμό. Στην έννοια της ουσιαστικής τροποποίησης θα μπορούσαν να περιλαμβάνονται όλοι οι τεχνικοί, διοικητικοί, χρηματοοικονομικοί κλπ. όροι που περιέχονται στα έγγραφα του διαγωνισμού (π.χ. τεχνικές προδιαγραφές, τρόπος χρηματοδότησης της σύμβασης ή πληρωμής του αναδόχου, προθεσμίες εκτέλεσης, προϋποθέσεις παραλαβής των παραδοτέων ή τεχνικές κατασκευής ενός έργου, υπέρβαση προεκτιμώμενης αξίας σύμβασης κ.α. (βλ. Δ.Ε.Ε. απόφαση στην υπόθεση C-84/03). Σχετικά με την έννοια της ουσιαστικής τροποποίησης, βλ. απόφαση ΔΕΕ της 7.12.2023 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-441/2022 & C-443/2022, απόφαση ΔΕΕ της 29.4.2025 στην υπόθεση C-452/2023, καθώς και Κ.Ο. 22 της Αρχής «Τροποποίηση των συμβάσεων κατά τη διάρκεια τους» (ΑΔΑ: 7ΜΥΤΟΞΤΒ-ΖΓΖ), βλ. ΔΕΕ στην υπόθεση C-376/2021, όπου κρίθηκε ότι το άρθρο 32 παρ. 2 στοιχείο α' της Οδηγίας 2024/24/ΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 18 παρ. 1 της ίδιας Οδηγίας, έχει την έννοια ότι η αναθέτουσα αρχή μπορεί, στο πλαίσιο διαδικασίας με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, να απευθυνθεί σε έναν και μόνο οικονομικό φορέα, όταν η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνει, χωρίς ουσιαστικές τροποποιήσεις, τους αρχικούς όρους της σύμβασης που μνημονεύονται σε προγενέστερη ανοικτή διαδικασία η οποία περατώθηκε λόγω του ότι η μόνη υποβληθείσα προσφορά ήταν ακατάλληλη, ακόμα και αν το αντικείμενο της επίμαχης σύμβασης αντικειμενικώς δεν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες που να δικαιολογούν την αποκλειστική ανάθεση της εκτέλεσής της στον συγκεκριμένο οικονομικό φορέα.

²⁶ Η έννοια της «μη κατάλληλης» προσφοράς του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του Ν. 4412/2016, που επιτρέπει την προσφυγή στη διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, αντιδιαστέλλεται προς την έννοια της «μη κανονικής» ή της «απαράδεκτης» προσφοράς των παρ. 3 και 4 του άρθρου 26 που επιτρέπει την προσφυγή στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση και στον

τροποποιηθεί ουσιαστικά, να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αναθέτουσας αρχής, όπως προσδιορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης. Επομένως, πρόκειται για προσφορά που δεν σχετίζεται με τη σύμβαση και είναι προδήλως απρόσφορη για την ικανοποίηση των αναγκών και των απαιτήσεων της αναθέτουσας αρχής. Άλλες αποκλίσεις ή σσονος σημασίας δικαιολογούν ενδεχομένως την απόρριψη της προσφοράς (λχ. ως μη κανονικής ή ως απαράδεκτης), αλλά δεν την καθιστούν ακατάλληλη. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, η υποβολή μη κατάλληλης προσφοράς εξομοιώνεται με τη μη υποβολή προσφοράς.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ: Μη κατάλληλη προσφορά είναι η προσφορά για προμήθεια φωτογραφικού χαρτιού σε διαγωνισμό για την προμήθεια φωτοαντιγραφικού χαρτιού. Η προσφορά για προμήθεια scanners σε διαγωνισμό για την προμήθεια εκτυπωτών. Σε διαγωνισμό για την προμήθεια καυσίμων, η (εκ παραδρομής πιθανότητα) υποβολή προσφοράς για προμήθεια τροφίμων η οποία προοριζόταν για άλλον διαγωνισμό. Επίσης, μη κατάλληλη έχει κριθεί η προσφορά που δεν είναι σύμφωνη/που παρουσιάζει σοβαρή απόκλιση από τις τεχνικές προδιαγραφές του διαγωνισμού, στο μέτρο που καθιστά αδύνατη την εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής επίτευξη των σκοπών της²⁷ (π.χ. σε διαγωνισμό για την προμήθεια βαφής, να υποβάλλεται προσφορά για αστάρι).

Το ζήτημα -βέβαια- ποιες ακριβώς είναι οι απαιτήσεις των εγγράφων της σύμβασης, η παρέκκλιση από τις οποίες χαρακτηρίζει μια προσφορά ως ακατάλληλη, και όχι ως μη κανονική ή απαράδεκτη²⁸, είναι θέμα που κρίνεται κατά περίπτωση (ad hoc), λαμβάνοντας υπόψη ότι πρέπει να πρόκειται για τόσο σοβαρές και ουσιώδεις απαιτήσεις, που η μη συμμόρφωση με αυτές να καθιστά την προσφορά άσχετη ή/και αδύναμη να ικανοποιήσει τις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής όπως αποτυπώνονται στα έγγραφα της σύμβασης. Γι' αυτό και έχει πολύ μεγάλη σημασία, εν προκειμένω, η αιτιολόγηση, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, της υπαγωγής σε εκάστη περίπτωση²⁹.

ανταγωνιστικό διάλογο. Βλ. για επιμέρους περιπτώσιολογία, Κ.Ο. 27 της Αρχής, όπ.π., ιδίως σελ. 18 – 20.

²⁷ Απόφαση ΔΕΕ, υπόθεση C-250/07, σκέψεις 19, 43.

²⁸ Βλ. αμέσως κατωτέρω, ως προς την επίκληση των διατάξεων του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του Ν. 4412/2016.

²⁹ Βλ. απόφαση ΔΕΕ στην υπόθεση C-376/2021, ιδίως σκέψεις 61 - 63, όπου κρίθηκε ότι μία απαράδεκτη προσφορά, κατά την έννοια του άρθρου 26 παρ. 4 στοιχείο β' δεύτερο εδάφιο της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ (στην προκειμένη περίπτωση, επρόκειτο για οικονομική προσφορά που ήταν υπερδιπλάσια της εκτιμώμενης αξίας της υπό ανάθεση σύμβασης), πρέπει να θεωρείται ακατάλληλη, υπό την έννοια ότι προδήλως δεν είναι ικανή, χωρίς ουσιώδεις αλλαγές, να ικανοποιήσει τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αναθέτουσας αρχής. Πράγματι, μία προσφορά η οποία είναι υπερδιπλάσια της εκτιμώμενης αξίας της υπό ανάθεση σύμβασης, αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής όπως αποτυπώνονται στα έγγραφα της σύμβασης και ως εκ τούτου συνιστά μη κατάλληλη προσφορά (όχι απαράδεκτη). Βλ. σχετικώς γνώμες της Αρχής Δ94ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ95ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ13ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ82ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ118ΕΑΔΗΣΥ/2024 και Δ121ΕΑΔΗΣΥ/2024.

4.2.2 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του Ν. 4412/2016 προσκομίζονται στην Αρχή όλα τα στοιχεία που συνδέονται με την προκήρυξη και τη διενέργεια της διαγωνιστικής διαδικασίας³⁰, ιδίως:

- απόφαση αρμόδιου οργάνου περί διενέργειας διαγωνισμού,
- τα έγγραφα της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης (διακήρυξη, προκήρυξη, Ε.Ε.Ε.Σ., μελέτες, γενική ή/και ειδική συγγραφή υποχρεώσεων, κ.α),
- τήρηση δημοσιότητας σε ενωσιακό ή/και εθνικό επίπεδο,
- πρακτικά επιτροπής διαγωνισμού,
- αποφάσεις αποφαινόμενου οργάνου περί έγκρισης (ή μη) των πρακτικών,
- απόφαση αποφαινόμενου οργάνου περί κήρυξης του διαγωνισμού (ή τμήματος/τμημάτων αυτού) ως άγονου/άγονων σύμφωνα με το άρθρο 106 παρ. 1α' του Ν. 4412/2016, κλπ.
- Επιπλέον, προσκομίζεται βεβαίωση της αναθέτουσας αρχής ότι δεν υποβλήθηκαν προδικαστικές προσφυγές (ή αν υποβλήθηκαν, ότι δεν αφορούν στο/α αιτούμενο/α τμήμα/τα) και ότι δεν υποβλήθηκαν ούτε εκκρεμούν ένδικα βοηθήματα κατά του κύρους της διακήρυξης και της διαγωνιστικής διαδικασίας εν γένει (ή αν υποβλήθηκαν, ότι δεν αφορούν στο/α αιτούμενο/α τμήμα/τα).

Σε κάθε περίπτωση, η αιτούσα αναθέτουσα αρχή παραχωρεί στην ΕΑΔΗΣΥ δικαίωμα πρόσβασης στον δικτυακό τόπο του διαγωνισμού στο ΕΣΗΔΗΣ.

Περαιτέρω σημειώνεται ότι δεν είναι δυνατή η παροχή σύμφωνης γνώμης εκ μέρους της Αρχής, εάν υφίσταται εκκρεμής διαγωνιστική διαδικασία ως προς το αιτούμενο/α τμήμα/τα και δεν έχει εκδοθεί απόφαση περί ματαίωσης του διαγωνισμού ως προς το/α τμήμα/τα αυτό/ά σύμφωνα με το άρθρο 106 του Ν. 4412/2016. Η παροχή της σύμφωνης γνώμης προϋποθέτει ότι, σε περίπτωση υποβολής προσφορών που έχουν απορριφθεί (εν προκειμένω, ως «ακατάλληλες»), πρέπει να έχει προηγηθεί η κοινοποίηση, λχ. μέσω της ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ του ΕΣΗΔΗΣ, στον οικονομικό φορέα της απόφασης περί απόρριψης της προσφοράς του, καθώς και να έχει παρέλθει άπρακτη η προθεσμία για την άσκηση, εκ μέρους του, προδικαστικής προσφυγής ή να έχει ασκηθεί και απορριφθεί η προδικαστική προσφυγή από την ΕΑΔΗΣΥ και επίσης να έχει παρέλθει άπρακτη η προθεσμία για την άσκηση αίτησης ακύρωσης/αναστολής ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου ή να έχει ασκηθεί το ένδικο βοήθημα και να έχει απορριφθεί από το αρμόδιο δικαστήριο, κατά περίπτωση³¹. Στις ανωτέρω περιπτώσεις, πρέπει να συνυποβάλλονται μαζί με το αίτημα, εφόσον έχουν εκδοθεί:

- οι σχετικές αποφάσεις των Κλιμακίων της ΕΑΔΗΣΥ επί των προδικαστικών προσφυγών,

³⁰ Τα αντίστοιχα δικαιολογητικά που θα προσκομίζονταν για την περίπτωση προληπτικού ελέγχου νομιμότητας ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά τις διατάξεις των άρθρων 324επ. του Ν. 4700/2020.

³¹ Βλ. Κ.Ο. 27/2021 της Αρχής, όπ.π., ιδίως σελ. 20, όπως και γνώμη Δ96/2019 της Αρχής, όπου επισημάνθηκε η πρόωρη κατάθεση του αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, ήτοι πριν την ολοκλήρωση της διαγωνιστικής διαδικασίας και παρά την ύπαρξη εκκρεμοδικίας στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ως εκ τούτου κρίθηκε ότι δεν είχε ολοκληρωθεί η προηγουμένως διεξαχθείσα ανοικτή διαδικασία, ώστε να μπορεί η Αρχή αρμοδίως να εξετάσει το αίτημα της αναθέτουσας αρχής, σε κάθε δε περίπτωση, δεν είχε εκδοθεί απόφαση ματαίωσης του διαγωνισμού σύμφωνα με το άρθρο 106 του Ν. 4412/2016.

- οι αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων επί των αιτήσεων ακύρωσης/αναστολής, κλπ.
- Επίσης, προσκομίζονται, εφόσον υπάρχουν, η/οι πράξη/εις που έχει/ουν εκδοθεί κατόπιν του προληπτικού ελέγχου νομιμότητας από το Ελεγκτικό Συνέδριο, για άλλα τμήματα (πλην του αιτούμενου) της ίδιας διαγωνιστικής διαδικασίας.

Σημειωτέον ότι, ειδικά για την εξεταζόμενη νομική βάση του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του Ν. 4412/2016, στο προσκομιζόμενο στην ΕΑΔΗΣΥ σχέδιο απόφασης του αποφαινόμενου οργάνου της αναθέτουσας αρχής για προσφυγή στη διαπραγμάτευση κατόπιν λήψης της σύμφωνης γνώμης της Αρχής, **πρέπει να αναφέρεται ρητώς ότι η εν λόγω διαδικασία θα λάβει χώρα χωρίς ουσιώδη τροποποίηση των όρων του αρχικού διαγωνισμού.**

4.3 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του Ν. 4412/2016 - προηγηθείσα άγωνα ανοικτή ή κλειστή διαγωνιστική διαδικασία στην οποία όλες οι υποβληθείσες προσφορές απορρίφθηκαν ως μη κανονικές ή απαράδεκτες

4.3.1 Σχετικά με την εξέταση από την ΕΑΔΗΣΥ της συνδρομής των προϋποθέσεων επίκλησης της εν λόγω νομικής βάσης:

Με βάση τις διατάξεις του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του Ν. 4412/2016, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προσφεύγουν στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση (του άρθρου 29) ή στον ανταγωνιστικό διάλογο (του άρθρου 30), στην περίπτωση που κατόπιν διενέργειας ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας για συμβάσεις έργων, μελετών, προμηθειών ή υπηρεσιών, υποβάλλονται μόνο μη κανονικές ή απαράδεκτες προσφορές.

Επισημαίνεται, ότι στις περιπτώσεις αυτές οι αναθέτουσες αρχές δεν απαιτείται να δημοσιεύουν προκήρυξη σύμβασης, εφόσον στη διαδικασία περιλαμβάνουν όλους τους προσφέροντες οι οποίοι πληρούν τα κριτήρια των άρθρων 73 έως 83 του Ν. 4412/2016 και κατά την προηγηθείσα ανοικτή ή κλειστή διαδικασία υπέβαλαν προσφορές σύμφωνες προς τις τυπικές απαιτήσεις της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, και μόνον αυτούς.

- **Ως προς την έννοια της μη κανονικής προσφοράς και της απαράδεκτης προσφοράς:**

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις των παρ. 3 και 4 του άρθρου 26 του Ν. 4412/2016:

3. Μη κανονικές προσφορές θεωρούνται συγκεκριμένα:

- α) Όσες δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των εγγράφων της σύμβασης

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ: Μη κανονική είναι λχ. η προσφορά που παρουσιάζει ήσσονος σημασίας απόκλιση από τις τεχνικές προδιαγραφές του διαγωνισμού και στο μέτρο που –με κάποια προσαρμογή αυτής, εκ μέρους του οικονομικού φορέα, κατά την ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση- θα καθιστούσε δυνατή την επίτευξη των σκοπών της αναθέτουσας αρχής, όπως προσδιορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης. Ενδεικτικά, ως μη κανονικές προσφορές έχουν χαρακτηριστεί: η προσφορά στην οποία δεν προσκομίστηκε το τεχνικό φυλλάδιο του προϊόντος που απαιτούσε η διακήρυξη αλλά ο οικονομικός φορέας το διαθέτει και μπορεί να το υποβάλει κατά την ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, επίσης η προσφορά η οποία δεν φέρει την απαιτούμενη ψηφιακή υπογραφή του οικονομικού φορέα, η προσφορά στην οποία δεν χρησιμοποιήθηκε το υπόδειγμα τεχνικής ή οικονομικής προσφοράς που απαιτούσε η διακήρυξη, καθώς και η

προσφορά, σε διαγωνισμό άνω των 30.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, που δεν υποβλήθηκε στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του ΕΣΗΔΗΣ κατά τον προσήκοντα τρόπο, κ.α.

β) Όσες παρελήφθησαν εκπρόθεσμα (σε περίπτωση που η διαδικασία διενεργείται εκτός ΕΣΗΔΗΣ, λχ. σε μια πρόσκληση υποβολής προσφορών με επικαλούμενη νομική βάση τις διατάξεις του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του Ν. 4412/2016).

γ) Όταν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία αθέμιτης πρακτικής, όπως συμπαιγνίας ή διαφθοράς³² (λχ. κατά την αποσφράγιση των προσφορών στο ΕΣΗΔΗΣ η επιτροπή του διαγωνισμού διαπιστώνει ότι η εγγύηση συμμετοχής του προσφέροντος οικονομικού φορέα Α έχει περιληφθεί στον υποφάκελο «δικαιολογητικά συμμετοχής – τεχνική προσφορά» άλλου προσφέροντος, ήτοι του οικονομικού φορέα Β, το δε αντίστροφο συμβαίνει με την εγγύηση συμμετοχής του Β).

δ) Όσες κρίνονται από την αναθέτουσα αρχή ασυνήθιστα χαμηλές (βλ. άρθρα 88 – 89 του Ν. 4412/2016).

4. Απαράδεκτες προσφορές θεωρούνται συγκεκριμένα:

α) Όσες υποβάλλονται από προσφέροντες που δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα (κριτήρια ποιοτικής επιλογής).

β) Οι προσφορές που υπερβαίνουν τον προϋπολογισμό της αναθέτουσας αρχής, όπως καθορίστηκε και τεκμηριώθηκε πριν την έναρξη της διαδικασίας σύναψης σύμβασης³³.

Τονίζεται ότι στην περίπτωση που, κατόπιν ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, υποβάλλονται μόνο μη κανονικές ή απαράδεκτες προσφορές, κατά την έννοια των παραπάνω διατάξεων, η αναθέτουσα αρχή οφείλει, κατά την υποβολή αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης, να επικαλείται ως νομική βάση τη διάταξη του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του Ν. 4412/2016, και όχι τη διάταξη του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του ιδίου νόμου, η οποία προϋποθέτει την υποβολή «ακατάλληλης/ων» προσφοράς/ών.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, όπως ήδη αναφέρθηκε, ανεξαρτήτως της επικαλούμενης από την αναθέτουσα νομικής βάσης, η Αρχή έχει το δικαίωμα να υπαγάγει το υποβληθέν αίτημα στην, κατά την κρίση της, ορθή νομική βάση.

4.3.2 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του Ν. 4412/2016 προσκομίζονται στην Αρχή όλα τα έγγραφα και λοιπά στοιχεία που αναφέρονται αμέσως ανωτέρω υπό 4.2.2 (αντίστοιχα με την περίπτωση της επίκλησης της νομικής βάσης του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α'), από τα οποία -εν προκειμένω- πρέπει να προκύπτει, μεταξύ άλλων, η “μη κανονικότητα” ή το “απαράδεκτο” των

³² Υπενθυμίζεται, ωστόσο, ότι σε περίπτωση εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του Ν. 4412/2016, η αναθέτουσα αρχή, μεταξύ άλλων, ελέγχει και τη συνδρομή των προβλεπόμενων από την οικεία διακήρυξη λόγων αποκλεισμού.

³³ Βλ. και άρθρο 2 παρ. 1 περ. 44 και 45 του Ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1 του Ν. 4782/2021, όπου περιλήφθηκαν οι ορισμοί των εννοιών της «μη κανονικής προσφοράς» και της «απαράδεκτης προσφοράς», αντιστοίχως.

υποβληθεισών προσφορών, κατά περίπτωση (όχι η “ακαταλληλότητα” της προσφοράς που απαιτείται για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α’)³⁴.

Σημειωτέον ότι, ειδικά για την εξεταζόμενη νομική βάση του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β’ του Ν. 4412/2016, στο προσκομιζόμενο στην ΕΑΔΗΣΥ σχέδιο απόφασης του αποφαινόμενου οργάνου της αναθέτουσας αρχής για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, **δεν απαιτείται να αναφέρεται ότι η εν λόγω διαδικασία θα λάβει χώρα χωρίς ουσιώδη τροποποίηση των όρων του αρχικού διαγωνισμού**. Με δεδομένο ότι, κατά τις διατάξεις του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β’ του Ν. 4412/2016, δεν τίθεται τυπικά εκ του νόμου υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής για μη ουσιώδη τροποποίηση των όρων της διακήρυξης του προηγηθέντος ανοικτού διαγωνισμού, η Αρχή έχει επισημάνει, ότι:

«Σε συμμόρφωση με τα διαλαμβανόμενα στην αιτιολογική σκέψη 45 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, η αναθέτουσα αρχή δέον όπως: α) καθορίσει -κατά ουσιώδη ή μη τροποποίηση των όρων της διακήρυξης- εκ των προτέρων τις ελάχιστες απαιτήσεις που χαρακτηρίζουν τη φύση της προς ανάθεση δημόσιας σύμβασης, οι οποίες είναι οι όροι και τα χαρακτηριστικά (κυρίως φυσικά, λειτουργικά και νομικά) στα οποία πρέπει να ανταποκρίνεται ή τα οποία πρέπει να διαθέτει μια προσφορά, ώστε να μπορεί η αναθέτουσα αρχή να αναθέσει τη σύμβαση σύμφωνα με τα κριτήρια ανάθεσης που έχει επιλέξει και οι οποίες δεν πρέπει να τροποποιηθούν κατά τις διαπραγματεύσεις, β) καθορίσει -κατά ουσιώδη ή μη τροποποίηση των όρων της διακήρυξης- τα υποκριτήρια ανάθεσης της προς σύναψη δημόσιας σύμβασης και τη στάθμισή τους, τα οποία πρέπει να παραμένουν σταθερά καθ’ όλη τη διάρκεια της διαδικασίας και να μην υπόκεινται σε διαπραγμάτευση, ώστε να διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση όλων των οικονομικών φορέων, γ) λάβει υπόψη της, κατά τη διενέργεια της σκοπούμενης διαδικασίας διαπραγμάτευσης μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, ότι όλες οι προσφορές καθ’ όλη τη διάρκεια της διαδικασίας πρέπει να υποβάλλονται γραπτώς και για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της ιχνηλασιμότητας της διαδικασίας, όλες οι φάσεις πρέπει να τεκμηριώνονται δεόντως»³⁵.

4.4 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. β’ του Ν. 4412/2016 – μοναδικότητα/αποκλειστικότητα του προτεινόμενου αναδόχου:

4.4.1 Σχετικά με την εξέταση της συνδρομής των προϋποθέσεων επίκλησης της εν λόγω νομικής βάσης:

Για την εφαρμογή της σχετικής διάταξης, η αναθέτουσα αρχή πρέπει να αποδείξει ότι η σύμβαση μπορεί να εκτελεστεί, δηλαδή τα έργα, τα αγαθά ή οι υπηρεσίες μπορούν να παρασχεθούν, **μόνον από έναν συγκεκριμένο οικονομικό φορέα για οποιονδήποτε από τους κατωτέρω λόγους:**

³⁴ Βλ. Κ.Ο. 27/2021 της Αρχής, όπ.π., σελ. 18 – 20, όπου διακρίνεται η έννοια της «μη κατάλληλης» προσφοράς του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α’ του Ν. 4412/2016 που επιτρέπει την προσφυγή στη διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, σε σχέση με την έννοια της «μη κανονικής» ή της «απαράδεκτης» προσφοράς των παρ. 3 και 4 του άρθρου 26 του ιδίου νόμου που επιτρέπει την προσφυγή στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση και στον ανταγωνιστικό διάλογο.

³⁵ Βλ. Κ.Ο. 27, όπ.π., ιδίως σελ. 20. Ενδεικτικά παρατίθενται και οι γνώμες της Αρχής Δ79ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ34, Δ36 και Δ55/2021, Δ14, Δ33, Δ43 και Δ61/2020, Δ81/2019, Δ23, Δ61 και Δ82/2018, 23/2017.

υποπερ. αα') στόχος της σύμβασης είναι η δημιουργία ή απόκτηση μοναδικού έργου τέχνης ή καλλιτεχνικής εκδήλωσης³⁶ ή

υποπερ. ββ') απουσία ανταγωνισμού για τεχνικούς λόγους (επικαλούμενη τεχνική μοναδικότητα δηλαδή ότι συντρέχουν τεχνικοί λόγοι για τους οποίους η σύμβαση δύναται να ανατεθεί σε έναν και μόνο οικονομικό φορέα)³⁷ ή

υποπερ. γγ') προστασία αποκλειστικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (δηλαδή συντρέχουν νομικοί λόγοι που στοιχειοθετούν την επικαλούμενη κατάσταση απουσίας ανταγωνισμού και για τους οποίους η σύμβαση δύναται να ανατεθεί σε έναν και μόνο οικονομικό φορέα)³⁸.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Οι εξαιρέσεις που ορίζονται στις υποπεριπτώσεις ββ' (τεχνική μοναδικότητα) και γγ' (αποκλειστικά δικαιώματα) εφαρμόζονται μόνο:

- **εάν δεν υπάρχει εύλογη εναλλακτική λύση ή υποκατάστατο.** Ειδικότερα, δεν αρκεί ο προτεινόμενος οικονομικός φορέας να είναι απλώς ικανός (ή ο πιο ικανός) να προμηθεύσει/παράσχει/εκτελέσει με τον πλέον αποτελεσματικό και οικονομικώς συμφέροντα τρόπο το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης. Τουναντίον, απαιτείται η τεκμηρίωση από την αναθέτουσα αρχή, η οποία φέρει το βάρος απόδειξης προς τούτο, ότι η συγκεκριμένη επιλογή της στηρίζεται σε προηγηθείσα πλήρη στάθμιση όλων των τεχνικοοικονομικών παραμέτρων της προς ανάθεση σύμβασης, από την οποία προέκυψε ότι ο προτεινόμενος οικονομικός φορέας είναι ο μοναδικά ικανός, έναντι οποιουδήποτε άλλου, που προμηθεύει/παρέχει/εκτελεί δυνητικά ανάλογο αντικείμενο - και μάλιστα τουλάχιστον σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (για τις συμβάσεις άνω των ορίων) και όχι μόνο σε επίπεδο κράτους -μέλους της Ένωσης. Ως εκ τούτου, πρέπει να έχει προηγηθεί από την αναθέτουσα αρχή σχετική έρευνα αγοράς και να αποδεικνύεται ο τρόπος που αυτή έλαβε χώρα, η οποία να κατέληξε στην ανυπαρξία εύλογης εναλλακτικής ή υποκατάστατης λύσης, κατόπιν στάθμισης των τεχνικοοικονομικών παραμέτρων της υπό ανάθεση σύμβασης, κατά τρόπο που εν τέλει να προκύπτει με ακρίβεια η επικαλούμενη μοναδικότητα του προτεινόμενου αναδόχου, έναντι οποιουδήποτε άλλου που δραστηριοποιείται στον οικείο κλάδο σε συνθήκες ανταγωνισμού, σε επίπεδο Ε.Ε.³⁹.

- **η απουσία ανταγωνισμού δεν είναι αποτέλεσμα τεχνητού περιορισμού των παραμέτρων της προς ανάθεση σύμβασης.** Μόνο καταστάσεις αντικειμενικής αποκλειστικότητας μπορούν να δικαιολογήσουν τη χρήση της διαδικασίας με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, δηλαδή η κατάσταση της

³⁶ Βλ. ενδεικτικά γνώμες της Αρχής Δ5ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ4ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ57ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ58ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ101ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ112ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ113ΕΑΔΗΣΥ/2023 και Δ95/2021.

³⁷ Βλ. ενδεικτικά γνώμες της Αρχής Δ31ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ39ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ80ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ29ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ25ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ70ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ81ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ93ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ115ΕΑΔΗΣΥ/2023 και Δ30ΕΑΔΗΣΥ/2022.

³⁸ Βλ. ενδεικτικά γνώμες της Αρχής Δ8ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ18ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ46ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ57ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ72ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ1ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ72ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ78ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ124ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ143ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ116ΕΑΔΗΣΥ/2023 και Δ24ΕΑΔΗΣΥ/2022.

³⁹ Βλ. απόφαση ΔΕΕ της 2.6.2005, Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-394/02, σκ. 36.

αποκλειστικότητας δεν πρέπει να δημιουργήθηκε από την ίδια την αναθέτουσα αρχή με στόχο τη μελλοντική διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης⁴⁰.

Επιπλέον των ανωτέρω, επισημαίνεται:

→ ως προς την υποπερ. α' (στόχος της σύμβασης είναι η δημιουργία ή απόκτηση μοναδικού έργου τέχνης ή καλλιτεχνικής εκδήλωσης):

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η μοναδική προϋπόθεση που θέτει η ως άνω εξαιρετική ρύθμιση είναι η σκοπούμενη σύμβαση να έχει ως στόχο τη δημιουργία ή απόκτηση έργου τέχνης ή καλλιτεχνικής εκδήλωσης, το οποίο να είναι μοναδικό, η έννοια του έργου τέχνης (ως έννοια γένους) και συνακόλουθα η έννοια της καλλιτεχνικής εκδήλωσης ως έννοια είδους καθίστανται κομβικής σημασίας για την εφαρμογή της εν λόγω ρύθμισης και πρέπει να τεκμηριώνεται από την αναθέτουσα αρχή⁴¹. Υπό την ανωτέρω έννοια, η αναθέτουσα αρχή πρέπει να αποδεικνύει γιατί θεωρεί ότι πρόκειται για μοναδικό έργο τέχνης ή (ιδιαίτερα απαιτητικό;) καλλιτεχνικό εγχείρημα, για την επιτυχή υλοποίηση του οποίου απαιτείται η ανάθεσή του αποκλειστικά στον συγκεκριμένο καλλιτέχνη που προτείνεται από την ίδια⁴².

Ο ορισμός του καλλιτεχνικού έργου εντοπίζεται στη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας και δη στον Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (Α' 25), όπως ισχύει. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του εν λόγω νόμου, ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή. Ακολουθεί ενδεικτική παράθεση πνευματικών δημιουργημάτων που μπορούν να είναι «έργα» με την έννοια του νόμου. Ως τέτοια αναφέρονται: τα γραπτά ή προφορικά κείμενα, οι μουσικές συνθέσεις με κείμενο ή χωρίς, τα θεατρικά έργα με μουσική ή χωρίς, οι χορογραφίες και οι παντομίμες, τα οπτικοακουστικά έργα, τα έργα των εικαστικών τεχνών, στα οποία περιλαμβάνονται τα σχέδια, τα έργα ζωγραφικής και γλυπτικής, τα χαρακτηριστικά έργα και οι λιθογραφίες, τα αρχιτεκτονικά, οι φωτογραφίες, τα έργα εφαρμοσμένων τεχνών, οι εικονογραφήσεις, οι χάρτες, τα τρισδιάστατα έργα που αναφέρονται στη γεωγραφία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική ή την επιστήμη. Η ανωτέρω παράθεση είναι ενδεικτική («ιδίως») και πέρα από την αξία της για συγκεκριμενοποίηση των γενικών κατηγοριών έργων, έχει σημασία για την ερμηνεία της γενικής έννοιας «πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης»⁴³. Κατάλογος έργων περιλαμβάνεται και στο άρθρο 2 παρ. 1 της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης, που αναφέρεται γενικά στα «φιλολογικά και καλλιτεχνικά έργα», που περιλαμβάνουν «όλας τας παραγωγάς λογοτεχνικής, επιστημονικής και καλλιτεχνικής

⁴⁰ Βλ. αιτιολογική σκέψη 50 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, αποφάσεις ΔΕΚ C-199/85 Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-296/92 Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας, ΔΕΚ C-57/94 Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας σκέψη 23, απόφαση ΔΕΚ C-328/92, Επιτροπή κατά Βασιλείου της Ισπανίας, Συλλογή 1994, σ. I-1583, σκέψη 17, καθώς επίσης και αναρτημένες στην ιστοσελίδα της Αρχής γνώμες, ιδίως Δ1ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ6ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ13ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ40ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ67ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ77/2021, Δ46/2021, κ.α.

⁴¹ Βλ. αιτιολογική σκέψη 50 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, όπου αναφέρεται «[...] Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα έργα τέχνης, όπου η ταυτότητα του καλλιτέχνη συνδέεται άρρηκτα με τον μοναδικό χαρακτήρα και την αξία του έργου τέχνης[...]».

⁴² Βλ. ενδεικτικά γνώμες της Αρχής Δ5ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ4ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ57ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ58ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ101ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ112ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ113ΕΑΔΗΣΥ/2023 και Δ95/2021.

⁴³ Βλ. Κοτσίρης [«Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Κοινωνικό Κεκτημένο»](#), εκδόσεις Σάκκουλας, 2017, ιδίως σ. 68.

φύσεως, οιοσδήποτε είναι ο τρόπος και η μορφή εκφράσεως», παρατίθενται δε ενδεικτικά παραδείγματα έργων⁴⁴.

→ ως προς την υποπερ. ββ' (απουσία ανταγωνισμού κατά την ανάθεση δημόσιας σύμβασης για τεχνικούς λόγους):

Η αναθέτουσα αρχή πρέπει να αποδεικνύει:

1. την τεχνική ιδιομορφία των υπό ανάθεση έργων, υπηρεσιών, προμηθειών και
2. ότι η εν λόγω τεχνική ιδιομορφία καθιστά απολύτως αναγκαία την ανάθεση της σύμβασης σε συγκεκριμένο οικονομικό φορέα⁴⁵.

Ειδικότερα, οι τεχνικοί λόγοι δύνανται, κατά περίπτωση, να αφορούν στην τεχνική αδυναμία άλλων οικονομικών φορέων να επιτύχουν τις ζητούμενες επιδόσεις, την αναγκαιότητα χρήσης ειδικής τεχνογνωσίας, εργαλείων ή μέσων που μόνον ένας φορέας διαθέτει, καθώς και ειδικές απαιτήσεις διαλειτουργικότητας που πρέπει να πληρούνται για την ορθή εκτέλεση της σύμβασης⁴⁶. Στην τελευταία περίπτωση, τόσο οι τεχνικοί λόγοι που καθιστούν επιβεβλημένη την επιλογή συγκεκριμένου οικονομικού φορέα, όσο και οι λόγοι που στοιχειοθετούν τη μοναδικότητα του εν λόγω φορέα έναντι άλλων ομοειδών επιχειρήσεων πρέπει να αιτιολογούνται ειδικώς. Και τούτο, προκειμένου να δύναται να ελεγχθούν *in concreto* οι λόγοι, για τους οποίους δεν καταλείπεται έδαφος ανάπτυξης κατ' ουσίαν ανταγωνισμού, υπό την έννοια ότι δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν άλλες ανταγωνιστικές προσφορές⁴⁷.

→ ως προς την υποπερ. γγ' (απουσία ανταγωνισμού κατά την ανάθεση δημόσιας σύμβασης για λόγους προστασίας των αποκλειστικών δικαιωμάτων του προτεινόμενου αναδόχου):

Η ρύθμιση για τα αποκλειστικά δικαιώματα αφορά στις περιπτώσεις εκείνες που, για λόγους νομικούς, η σύμβαση μπορεί να ανατεθεί σε έναν μόνο οικονομικό φορέα. Συγκεκριμένα, εφαρμόζεται όταν το αντικείμενο του έργου προστατεύεται από δικαιώματα πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας, όπως λχ. σήματα και δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, οπότε τα αποκλειστικά δικαιώματα πρέπει να προκύπτουν από σχετικά προσκομιζόμενα έγγραφα (συμβάσεις, βεβαιώσεις κλπ). Υπογραμμίζεται ότι δεν αρκεί η αναθέτουσα αρχή να επικαλεστεί ότι επιθυμεί να αποκτήσει ένα αγαθό ή μια υπηρεσία που προστατεύεται από παρόμοια δικαιώματα. Πρέπει να αποδείξει ότι δεν υπάρχει άλλος υποψήφιος που θα μπορούσε να προσφέρει ισοδύναμα προϊόντα/υπηρεσίες⁴⁸.

⁴⁴ Το άρθρο 2 της Συμβάσεως της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων (πράξη των Παρισίων της 24ης Ιουλίου 1971), όπως προκύπτει από την τροποποίηση της 28ης Σεπτεμβρίου 1979, έχει ως εξής: «1) Οι όροι "λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα" περιλαμβάνουν όλες τις παραγωγές του λογοτεχνικού, επιστημονικού και καλλιτεχνικού τομέα, ανεξαρτήτως του μέσου ή της μορφής της εκφράσεως, όπως: τα βιβλία, φυλλάδια και άλλα έντυπα. [...]».

⁴⁵ Βλ. Δ.Ε.Ε. απόφαση στην υπόθεση C-394/02, όπ.π., σκέψη 34.

⁴⁶ Βλ. αποφ. ΔΕΚ C-385/2002, σκ. 21-23, καθώς και C-57/94, σκ. 21-27. Βλ. και αιτιολογική σκέψη 61 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ.

⁴⁷ Βλ. ΕλΣυν Τμ. Μείζ. Επτ. Σύνθ. 4002/2013, ΕλΣυν Τμήμα VII 2444/2020.

⁴⁸ Βλ. Δ.Ε.Ε. απόφαση της 3ης Μαΐου 1994, C-328/92, Επιτροπή κατά Βασιλείου της Ισπανίας, Συλλογή 1994, σ. I-1583, σκέψη 17, προαναφερθείσα C-57/94, σκέψη 23.

Βλ. και απόφαση Δ.Ε.Ε. στην υπόθεση C-578/2023, όπου κρίθηκε ότι: "προκειμένου να αιτιολογήσει την προσφυγή στη διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση σχετικής προκηρύξεως, κατά την εν λόγω διάταξη, η αναθέτουσα αρχή δεν μπορεί να επικαλεσθεί την

4.4.2 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. β' του Ν. 4412/2016 προσκομίζονται στην Αρχή όλα τα δικαιολογητικά/αποδεικτικά μέσα που συνέχονται με τις ειδικότερες προϋποθέσεις επιλογής της συγκεκριμένης νομικής βάσης, όπως αναλύθηκαν παραπάνω, οι οποίες πρέπει να συντρέχουν –όπως προαναφέρθηκε- σωρευτικά.

4.5 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του Ν. 4412/2016 – συνδρομή κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε απρόβλεπτη κατάσταση, για την οποία δεν ευθύνεται η αναθέτουσα αρχή και μόνο στο μέτρο που είναι απολύτως απαραίτητο

4.5.1 Σχετικά με την εξέταση από την ΕΑΔΗΣΥ της συνδρομής των προϋποθέσεων επίκλησης της εν λόγω νομικής βάσης:

Για την εφαρμογή της σχετικής διάταξης, απαιτείται η σωρευτική συνδρομή των ακόλουθων προϋποθέσεων: α) η ύπαρξη απρόβλεπτης περίπτωσης μη απορρέουσας από ευθύνη της αναθέτουσας αρχής, β) η ύπαρξη κατεπείγουσας ανάγκης, μη συμβιβαζόμενης με την τήρηση των προθεσμιών διενέργειας μιας τακτικής διαγωνιστικής διαδικασίας και γ) η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της απρόβλεπτης περίπτωσης και του εξ αυτής απορρέοντος κατεπείγοντος⁴⁹.

Περαιτέρω, υπό την επίκληση της κατεπείγουσας ανάγκης, δικαιολογείται η ανάθεση εκείνων μόνο των εργασιών που είναι απολύτως αναγκαίες και συνδέονται αιτιωδώς με τα απρόβλεπτα γεγονότα και όχι η κάλυψη των τακτικών (πάγιων) αναγκών της αναθέτουσας αρχής (απαίτηση τήρησης του αναγκαίου μέτρου/στον βαθμό που είναι απολύτως απαραίτητη η ανάθεση της σύμβασης)⁵⁰.

προστασία αποκλειστικών δικαιωμάτων σε περίπτωση κατά την οποία ο λόγος της προστασίας αυτής οφείλεται σε υπαιτιότητά της. Η εν λόγω υπαιτιότητα δεν εκτιμάται βάσει μόνον των πραγματικών και νομικών περιστάσεων υπό τις οποίες συνήφθη σύμβαση με αντικείμενο αρχική παροχή, αλλά βάσει και όλων εκείνων των περιστάσεων που χαρακτηρίζουν το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία συνάψεως της αρχικής συμβάσεως έως την ημερομηνία κατά την οποία η αναθέτουσα αρχή επιλέγει τη διαδικασία που θα κινηθεί για τη σύναψη συνακόλουθης δημοσίας συμβάσεως".

⁴⁹ Βλ. ΕλΣυν Ολ. 1577/2023, όπου κρίθηκε ότι η δημιουργία νέου οδικού άξονα για την οικονομική ανάπτυξη περιοχών που επλήγησαν από πυρκαγιά δεν συνδέεται αιτιωδώς με το απρόβλεπτο γεγονός, πολλώ δε μάλλον που το παλιό οδικό δίκτυο δεν εθίγη από τη φυσική καταστροφή. Περαιτέρω, ΕλΣυν Ολ. 1306/2022, σύμφωνα με την οποία ο καθαρισμός ρεμάτων δεν συνδέεται αιτιωδώς με την επικαλούμενη πυρκαγιά.

⁵⁰ Βλ. ΕλΣυν Ολ. 1472/2024, όπου κρίθηκε ότι η αποκατάσταση των ζημιών του βρεφονηπιακού σταθμού της αναθέτουσας που προκλήθηκαν από την κακοκαιρία Daniel, δεν μπορεί να περιλαμβάνει μη αναγκαίες εργασίες (όπως αύξηση δυναμικότητας φιλοξενουμένων, τοποθέτηση κιγκλιδωμάτων, δημιουργία παιδικής χαράς, εγκατάσταση πυροπροστασίας), καθώς αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου έργου συνολικής ανακατασκευής του κτιρίου και επομένως δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του απολύτως απαραίτητου μέτρου.

Ωστόσο, ΕλΣυν Τμ. VII 575/2022, όπου για ήδη προγραμματισμένο έργο ενίσχυσης της αντιπλημμυρικής προστασίας, που καθίσταται κατεπείγον λόγω απρόβλεπτων γεγονότων, κρίθηκε ότι μπορεί να εκτελεστεί στο σύνολό του με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, εφόσον δεν είναι δυνατή από τεχνικής άποψης η απομόνωση των τμημάτων που χρήζουν αποκατάστασης.

Το βάρος απόδειξης της σωρευτικής συνδρομής των προϋποθέσεων προσφυγής στην ως άνω εξαιρετική διαδικασία το φέρει η αναθέτουσα αρχή που τις επικαλείται⁵¹. Σύμφωνα δε με τη νομολογία του Δ.Ε.Ε., εάν δεν πληρούνται μία από τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις συνδρομής της ως άνω διάταξης, δεν δικαιολογείται η προσφυγή της αναθέτουσας αρχής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης⁵².

Ως απρόβλεπτες περιστάσεις νοούνται αιφνίδια πραγματικά γεγονότα, τα οποία δεν ήταν γνωστά στην αναθέτουσα αρχή, ούτε ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της, και τα οποία κατέστησαν ανέφικτο τον έγκαιρο προγραμματισμό, εκ μέρους της, των αναγκαίων ενεργειών για την αντιμετώπισή τους⁵³.

Ενδεικτικά αναφέρονται θεομηνίες, πλημμύρες, σεισμοί, πανδημίες σε έξαρση (βλ. COVID - 19), επιβληθέντες έλεγχοι ροής κεφαλαίων (“capital controls”) το 2015 στην Ελλάδα, διοικητική ή/και δικαστική εμπλοκή που προκάλεσε ασυνήθη, υπέρμετρη καθυστέρηση στη διαγωνιστική διαδικασία – πέραν αυτής που μπορούσε να προβλέψει και να αναμένει μια επιμελής αναθέτουσα αρχή⁵⁴. Συναφώς επισημαίνεται, ότι όταν η αναθέτουσα αρχή προσφεύγει επανειλημμένα στην εξαιρετική διαδικασία του 32 παρ. 2 περ. γ’ του Ν.

⁵¹ Βλ. ΕλΣυν Ολ. 1094/2023: Εγκατάσταση συστημάτων επιτήρησης δημοσίων χώρων από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη με την επίκληση της αύξησης της εγκληματικότητας λόγω των προσφυγικών ροών. Το βάρος απόδειξης της συνδρομής απρόβλεπτου γεγονότος το έφερε η αναθέτουσα αρχή. Εν προκειμένω, δεν αποδείχθηκε ότι η αύξηση της εγκληματικότητας συνιστά απρόβλεπτο γεγονός, καθώς το επικαλούμενο απρόβλεπτο γεγονός, όσο και το αντικείμενο της σύμβασης, εμπίπτουν στα συνήθη καθήκοντα της αναθέτουσας αρχής.

⁵² Βλ. ΔΕΚ της 2.10.2008, Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας C-157/2006, σκ. 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, ΣτΕ 1987/2021, ΕλΣυν VII Τμ. 733/2022, 1494/2022, ΕλΣυν 1494/2022 VII Τμ., καθώς και πλήθος γνωμών της ΕΑΔΗΣΥ αναρτημένες στην ιστοσελίδα της, ενδεικτικά Δ4ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ84ΕΑΔΗΣΥ/2025, Δ18ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ24ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ77ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ136ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ8ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ16ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ27ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ127ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ20ΕΑΔΗΣΥ/2022, Δ75/2019, Δ84/2019, Δ127/2018, κ.α.

⁵³ Βλ. ΕλΣυν Τμ. VII 1080/2022 σκ. 6. Επίσης, ΕλΣυν Τμ. VII 1080/2022: Υπηρεσίες συντήρησης ψηφιακών υπηρεσιών των δικαστηρίων (ΟΣΔΔΥ – ΠΠ) της Α’ Φάσης έως τη σύναψη της σύμβασης για την ανάπτυξη της Β’ Φάσης, όπου έγινε δεκτή η δυνατότητα προσφυγής στη διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, λόγω χρηματοδοτικού και χρονικού κενού που δημιουργήθηκε μεταξύ των δύο φάσεων ανάπτυξης, χωρίς υπαιτιότητα της αναθέτουσας αρχής. Περαιτέρω, ΕλΣυν Τμ. VII 500/2025, όπου λόγω της διάλυσης της αρχικής σύμβασης (με υπαιτιότητα του κυρίου του έργου) και της αδυναμίας ολοκλήρωσης του έργου από τους επόμενους μειοδότες, έγινε δεκτή η δυνατότητα προσφυγής στη διαπραγμάτευση.

⁵⁴ Βλ. Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ε.Ε. με αρ. T-1/23, σκ. 111: «Όπως ορθώς υποστηρίζει η Επιτροπή, η δυνατότητα προσφυγής στη διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού δεν μπορεί να αποκλειστεί με τον αποκλειστικό λόγο ότι στόχος ενός μέτρου, το οποίο πρέπει να εγκριθεί και να εφαρμοστεί χωρίς αναμονή, είναι να αποφευχθεί η επιδείνωση της κατάστασης ενεργειακής κρίσης στο μέλλον. Διαφορετικά, σε μια συνεχιζόμενη ενεργειακή κρίση, όπου οι ανάγκες των αναθετουσών αρχών δεν μπορούν να καλυφθούν, όπως στην προκειμένη περίπτωση, με μια άμεσα διαθέσιμη λύση, οι αρχές αυτές θα στερούνταν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν έγκαιρα μέτρα που θεωρούν ότι ενδείκνυνται για να αποφευχθεί η προβλέψιμη επιδείνωση αυτής της κρίσης». Προς την ίδια κατεύθυνση, βλ. και Δ126ΕΑΔΗΣΥ/2023 σύμφωνα γνώμη της Αρχής, όπου έγινε δεκτός ο επαπειλούμενος κίνδυνος. Ωστόσο, βλ. ΕλΣυν Τμ. VII 2110/2021, όπου κρίθηκε ότι τα επικαλούμενα απρόβλεπτα γεγονότα πρέπει να είναι ενεστώτα, δεν αρκεί δε η επίκληση ακραίων φυσικών φαινομένων που δεν έχουν εκδηλωθεί, αλλά πιθανολογείται ότι θα επισυμβούν στο μέλλον λόγω της κλιματικής αλλαγής. Εν προκειμένω, επρόκειτο για προμήθεια άλατος για αποχιονισμό από ΟΤΑ Β’ βαθμού με την επίκληση ακραίων καιρικών φαινομένων που αναμενόταν να εκδηλωθούν (μελλοντικά γεγονότα).

4412/2016, δεν αρκεί η αναφορά στους λόγους που την οδήγησαν να προσφύγει για πρώτη φορά, αλλά πρέπει να βεβαιώνεται αιτιολογημένα ότι οι ανωτέρω λόγοι (αρχικοί ή νέοι) συντρέχουν και για την εκ νέου προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία⁵⁵.

Η κατάσταση κατεπείγουσας ανάγκης προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, που συναρτάται με την άμεση ανάθεση της σύμβασης, προϋποθέτει την αδυναμία προκήρυξης διαγωνισμού, έστω με συντετμημένες προθεσμίες. Σε κάθε δε περίπτωση, εξετάζεται η χρονική ακολουθία/εγγύτητα των ενεργειών της αναθέτουσας αρχής, από την εκδήλωση του επικαλούμενου ως απρόβλεπτου γεγονότος έως την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για τη σύναψη της σύμβασης, προκειμένου να επιβεβαιωθεί ότι δεν υπήρχε επαρκής χρόνος για διενέργεια διαγωνισμού, με τις ελάχιστες προθεσμίες που προβλέπονται στον Ν. 4412/2016 (δηλαδή η χρονική απόκλιση από την ημερομηνία εκδήλωσης της γενεσιουργού της κατεπείγουσας ανάγκης απρόβλεπτης περίπτωσης ελέγχεται σε συνάρτηση και με τις ενέργειες που έλαβαν χώρα κατά το χρονικό διάστημα ου μεσολάβησε)⁵⁶.

4.5.2 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του Ν. 4412/2016 προσκομίζονται στην Αρχή όλα τα έγγραφα και λοιπά στοιχεία από τα οποία τεκμηριώνεται η σωρευτική συνδρομή των διατάξεων της εν λόγω νομικής βάσης, όπως αναλύθηκαν παραπάνω, ήτοι:

α) η ύπαρξη απρόβλεπτης περίπτωσης, η οποία δεν πρέπει να απορρέει από ευθύνη της αναθέτουσας αρχής (αλλά λχ. από αντικειμενική αδυναμία ανάθεσης της αιτούμενης σύμβασης μέσω διαγωνισμού, ενώ η αναθέτουσα αρχή επέδειξε επιμέλεια και προκήρυξε

⁵⁵ Βλ. ΣτΕ 1747/2011 σκ. 5, ΔΕΦ Πειρ. 156/2022 (Ακυρωτικός Σχηματισμός) σκ. 12, Δ12ΕΑΔΗΣΥ/2022 γνώμη της Αρχής.

⁵⁶ Βλ. ΕΛΣυν ΟΛ 1203/2024, όπου για έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, κρίθηκε ότι εκλείπει η συνθήκη του κατεπείγοντος καθώς μέχρι την κατακύρωση του αποτελέσματος της ελεγχόμενης διαδικασίας παρήλθε ικανό χρονικό διάστημα επτά (7) περίπου μηνών, εντός του οποίου έλαβε χώρα μία απολύτως πλημμελής αναβολή της διαδικασίας, δίχως να αιτιολογείται η ως άνω χρονική καθυστέρηση.

Επίσης, ΕΛΣυν ΟΛ. 304/2023, όπου κρίθηκε ότι υπήρξε καθυστερημένη εκκίνηση διαπραγμάτευσης για την κατασκευή από ΟΤΑ β' βαθμού νέας γέφυρας, λόγω πτώσης παλαιάς γέφυρας από σεισμό. Δεν τεκμαίρεται το κατεπείγον. Από τον σεισμό παρήλθε χρονικό διάστημα ενός έτους για την εκκίνηση της διαδικασίας της διαπραγμάτευσης, χρονικό διάστημα που ήταν επαρκές για τη διενέργεια διαγωνισμού. Η κατασκευή νέας γέφυρας με χρόνο εκτέλεσης 18 μηνών δεν συνάδει με την συγκεκριμένη εξαιρετική διαδικασία.

Περαιτέρω, ad hoc ΔΕΦΑΘ 1495/2022 ιδίως σκ.10 «[...] η λήψη απόφασης δεν εξαρτάται μόνο από αυτό καθ' αυτό το απρόβλεπτο γεγονός, αλλά συναρτάται και με τις ενέργειες που έγιναν το χρονικό διάστημα από την επέλευση του απροβλέπτου γεγονότος έως και τη δημοπράτηση του έργου, ενώ η προσφυγή σε οποιαδήποτε άλλη διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης έργου θα καθυστερούσε περισσότερο [...]».

Επιπλέον, Ελ Συν Τμ. VII 258/2024, όπου κρίθηκε ότι το χρονικό διάστημα των είκοσι τεσσάρων (24) μηνών, που παρεμβλήθηκε από την εκδήλωση των έντονων καιρικών φαινομένων έως την ολοκλήρωση της ανάθεσης του ελεγχόμενου έργου, παρίστατο δικαιολογημένο και εύλογο και συνεπώς ήταν νόμιμη η προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης βάσει των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του Ν. 4412/2016, ενόψει: i) της ανάγκης εξασφάλισης της απαιτούμενης χρηματοδότησης ii) της μεταβολής της οργανωτικής δομής των αρμοδίων υπηρεσιών και iii) του αυξημένου φόρτου εργασίας των υπαλλήλων.

εγκαίρως τη σχετική διαγωνιστική διαδικασία η οποία –τυχόν- δεν μπόρεσε να ολοκληρωθεί),

β) η ύπαρξη κατεπείγουσας ανάγκης για την ανάθεση της υπό κρίση σύμβασης, μη συμβιβαζόμενης με την τήρηση των προθεσμιών διενέργειας μιας τακτικής διαγωνιστικής διαδικασίας και

γ) η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της απρόβλεπτης περίπτωσης και του εξ αυτής απορρέοντος κατεπείγοντος.

Επιπλέον, η αναθέτουσα αρχή πρέπει να δικαιολογεί ότι το αιτούμενο συνιστά το απολύτως αναγκαίο μέτρο για την υπό ανάθεση σύμβαση (π.χ. ως προς την ποσότητα, τη διάρκεια και την αξία). Επισημαίνεται, ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, κυρίως σε συμβάσεις περιοδικού χαρακτήρα, όπου εκκρεμεί η ολοκλήρωση μιας διαγωνιστικής διαδικασίας, η τήρηση του αναγκαίου μέτρου διασφαλίζεται με την αναφορά, που πρέπει να συμπεριλαμβάνεται στο προσκομιζόμενο στην ΕΑΔΗΣΥ σχέδιο απόφασης της αναθέτουσας αρχής, ότι στη σύμβαση που θα προκύψει από τη διαπραγμάτευση, θα περιληφθεί ρητή επιφύλαξη περί αυτοδίκαιης και αζημίως για την ίδια λύσης αυτής, εάν στο μεταξύ και δη σε προγενέστερο χρόνο ολοκληρωθεί ο σχετικός διαγωνισμός. Στις περιπτώσεις αυτές, η αναθέτουσα αρχή πρέπει, επίσης, να αναφέρει στο αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης τον τρόπο που καλύπτει τις ανάγκες της αιτούμενης σύμβασης μέχρι το χρονικό σημείο υποβολής του αιτήματος, τότε λήγει η –τυχόν- ενεργή σχετική σύμβαση (ημερομηνία), πώς αυτή έχει ανατεθεί (τηρηθείσα διαδικασία) κλπ. Επίσης, προσκομίζονται, εφόσον υπάρχουν, η/οι πράξη/εις που έχει/ουν εκδοθεί κατόπιν του προληπτικού ελέγχου νομιμότητας από το Ελεγκτικό Συνέδριο, επί τυχόν -προγενέστερων του αιτήματος- τροποποιητικών συμβάσεων ή αποφάσεων προσφυγής στη διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση (για τις περιπτώσεις λ.χ. που το ΕλΣυν έχει ήδη κρίνει την απρόβλεπτη περίπτωση).

4.6 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 3 του Ν. 4412/2016 – σε δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών, για την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών (ΟΧΙ έργων) υπό ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους:

Η διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση μπορεί να χρησιμοποιείται για δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών υπό ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους, είτε από προμηθευτή που παύει οριστικά τις εμπορικές του δραστηριότητες είτε από τον εκκαθαριστή διαδικασίας αφερεγγυότητας, δικαστικού συμβιβασμού, πλειστηριασμού ή ανάλογης διαδικασίας που προβλέπεται σε διατάξεις νόμου (βλ. σύνδικο πτώχευσης σύμφωνα με τον Πτωχευτικό Κώδικα και κάθε άλλο πρόσωπο που ασκεί ανάλογα καθήκοντα).

Η εν λόγω εξαιρετική περίπτωση έχει προβλεφθεί στο πλαίσιο της αναγνώρισης της ύπαρξης ευκαιριών στις παραπάνω καταστάσεις, οι οποίες ενδέχεται να χαθούν αν ακολουθηθεί μια χρονοβόρα και αυστηρά τυπική διαγωνιστική διαδικασία. Σημειωτέον, ότι οι ως άνω αναφερόμενοι “ιδιαίτερος ευνοϊκοί όροι» μπορεί να αναφέρονται στην τιμή (λ.χ.

προμήθεια αγαθών σε ιδιαίτερα χαμηλή τιμή, λόγω παύσης λειτουργίας μιας επιχείρησης) ή όχι μόνο στην τιμή (λχ. όροι παράδοσης, κ.α.).

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 3 του Ν. 4412/2016 προσκομίζονται στην Αρχή όλα τα δικαιολογητικά/αποδεικτικά μέσα που συνέχονται με τις ειδικότερες προϋποθέσεις επιλογής της συγκεκριμένης νομικής βάσης, όπως προαναφέρθηκαν. Επισημαίνεται, ότι έως σήμερα, δεν έχει υποβληθεί αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης στην Αρχή με την εν λόγω νομική βάση, ως εκ τούτου δεν έχει εκδοθεί σχετική γνώμη.

4.7 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 4 του Ν. 4412/2016 - για δημόσιες συμβάσεις προμηθειών (ΟΧΙ έργων ή υπηρεσιών):

➤ **περ. α': Όταν τα σχετικά προϊόντα κατασκευάζονται αποκλειστικά για σκοπούς έρευνας, πειραματισμού, μελέτης ή ανάπτυξης. Ωστόσο, οι συμβάσεις που ανατίθενται δυνάμει της παρούσας δεν περιλαμβάνουν την παραγωγή ποσοτήτων ικανών να εξασφαλίζουν την εμπορική βιωσιμότητα του προϊόντος ή την απόσβεση των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης (Ε&Α)⁵⁷:**

Η εν λόγω περίπτωση δεν αναφέρεται σε προϊόντα που χρησιμοποιούνται για την έρευνα (πχ. εξοπλισμός εργαστηρίου), αλλά για πρωτότυπα προϊόντα που έχουν κατασκευαστεί ή κατασκευάζονται με τη χρήση κάποιου νέου υλικού ή νέας μεθόδου, δηλαδή ο σκοπός της κατασκευής τους είναι αποκλειστικά η έρευνα, ο πειραματισμός, η μελέτη ή η ανάπτυξη. Περαιτέρω, με τη διάταξη αυτή δεν μπορούν να καλυφθούν ανάγκες της αναθέτουσας αρχής σε υψηλές ποσότητες, ικανές να καταστήσουν εμπορικά βιώσιμο το προϊόν ή να αποσβέσουν τις δαπάνες Ε&Α. Στην τελευταία περίπτωση, πρέπει να ακολουθηθεί μια από τις τακτικές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων (ανοικτή, κλειστή, ανταγωνιστική με διαπραγμάτευση κλπ).

➤ **περ. β': Για συμπληρωματικές (επιπρόσθετες) παραδόσεις που πραγματοποιούνται από τον αρχικό προμηθευτή και προορίζονται είτε για τη μερική αντικατάσταση αγαθών ή εγκαταστάσεων είτε για επέκταση υφιστάμενων αγαθών ή εγκαταστάσεων, εφόσον η αλλαγή προμηθευτή θα υποχρέωνε την αναθέτουσα αρχή να αποκτή ααααα με διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά τα οποία θα προκαλούσαν ασυμβατότητα ή δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες στη χρήση και τη συντήρηση. Η**

⁵⁷ Βλ. Δ54/2018 σύμφωνη γνώμη της Αρχής για την προσφυγή στη διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, βάσει των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 4 περ. α' του Ν. 4412/2016, για την κατασκευή και τη χορήγηση στο Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών (ΕΑΑ) μιας ειδικής διάταξης ενεργού τηλεπισκόπησης με την τεχνική Lidar (Light Detection and Ranging), δηλαδή μιας πρότυπης πειραματικής διάταξης Lidar γραμμικής/κυκλικής πολωσιμετρίας η οποία περιλαμβάνει την ανάπτυξη εξειδικευμένων τηλεσκοπίων μεγάλης διαμέτρου και ειδικά προσαρμοσμένου οπτικού πεδίου για την ανίχνευση υψηλού λόγου σήματος προς θόρυβο (SNR) με μεγάλη ακρίβεια στα 1064 nm και την ανάπτυξη βάσης στήριξης με λειτουργία σάρωσης για την τοποθέτηση δύο (2) Laser και δύο (2) εξειδικευμένων τηλεσκοπίων τα οποία θα διατίθεντο προς αποκλειστική χρήση του ΕΑΑ και ειδικότερα της Ομάδας Ατμοσφαιρικής Τηλεσκόπησης (OAT) και με πλήρη εξασφάλιση των σχετικών δικαιωμάτων του ΕΑΑ, για ερευνητικούς σκοπούς.

διάρκεια αυτών των συμβάσεων, καθώς και των επαναλαμβανόμενων συμβάσεων, δεν υπερβαίνει κατά κανόνα τα τρία (3) έτη:

Για την εφαρμογή της διάταξης, πρέπει να αποδεικνύεται η σωρευτική συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής αυτής⁵⁸, ήτοι ότι:

α) πρόκειται αποκλειστικά για σύμβαση προμηθειών,

β) η αναθέτουσα αρχή προτίθεται να αναθέσει συμπληρωματικό αντικείμενο προμήθειας με επιπλέον αμοιβή μόνο στον αρχικό ανάδοχο με τον οποίο θα διαπραγματευτεί, το οποίο (αντικείμενο) προορίζεται είτε για τη μερική αντικατάσταση αγαθών ή εγκαταστάσεων είτε για επέκταση υφιστάμενων αγαθών ή εγκαταστάσεων,

γ) η αλλαγή προμηθευτή θα υποχρέωνε την αναθέτουσα αρχή να αποκτή αααθά με διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά τα οποία θα προκαλούσαν ασυμβατότητα ή δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες στη χρήση και τη συντήρηση *(Απαιτείται απόδειξη ως προς τα ανωτέρω, γιατί θα προκαλούνταν ασυμβατότητα και -και ποιες συγκεκριμένα- δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες, κλπ. Η τεχνική κρίση της αναθέτουσας αρχής για τη συνδρομή της προϋπόθεσης (γ), δέον όπως ακολουθεί μιας στάθμισης όλων των οικονομοτεχνικών παραμέτρων που καθιστούν συμφερότερη την προσφυγή σε αυτήν την όλως εξαιρετική διαδικασία, με πλήρη και ειδική αιτιολογία που πρέπει να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, για τους λόγους που επιβάλλουν την απόφασή της αυτή).*

δ) η διάρκεια των συμβάσεων αυτών, καθώς και των επαναλαμβανόμενων συμβάσεων, δεν υπερβαίνει –κατά κανόνα- τα τρία έτη. Σημειωτέον, ότι από τη διατύπωση της σχετικής διάταξης του άρθρου 32 παρ. 4 περ. β' του Ν. 4412/2016⁵⁹, συνάγεται σαφώς ότι η αρχική σύμβαση που είχε ανατεθεί στον αρχικό προμηθευτή, στον οποίο ανατίθενται και συμπληρωματικές παραδόσεις, μπορεί είτε να είναι ενεργή είτε να έχει λήξει. Ως προς τον χρονικό περιορισμό που εισάγεται με τη διάταξη αυτή *(«Η διάρκεια αυτών των συμβάσεων, καθώς και των επαναλαμβανόμενων συμβάσεων, δεν υπερβαίνει κατά κανόνα τα 3 έτη»)*, επισημαίνεται ότι δεν γίνεται σύνδεση της νέας ανάθεσης (μέσω της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση) με τη διάρκεια της αρχικής σύμβασης, αλλά ο χρονικός περιορισμός αναφέρεται μόνο στη διάρκεια των συμβάσεων που συνάπτονται δυνάμει της εν λόγω διαπραγμάτευσης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Συμπληρωματικές παραδόσεις (ανταλλακτικά/εξαρτήματα) που επιθυμεί ένα Νοσοκομείο να αναθέσει στον αρχικό προμηθευτή που του είχε προμηθεύσει έναν αξονικό τομογράφο, για τη μερική αντικατάσταση ή επέκταση αγαθών, εφόσον μπορεί να τεκμηριώσει ότι η αλλαγή προμηθευτή θα υποχρέωνε την αναθέτουσα αρχή να αποκτή αααθά με διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά, τα οποία θα προκαλούσαν ασυμβατότητα ή δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες στη χρήση και τη συντήρηση.

Περαιτέρω, υπενθυμίζεται ότι η ανωτέρω περίπτωση *(άρθρο 32.4.β - συμπληρωματικές παραδόσεις που πραγματοποιούνται από τον αρχικό προμηθευτή και δυσανάλογες τεχνικές δυσχέρειες σε περίπτωση αλλαγής του αρχικού προμηθευτή)* δεν πρέπει να συγχέεται με

⁵⁸ Βλ. ενδεικτικά γνώμες της Αρχής Δ17/2021, Δ71/2021, Δ90/2020 και Δ76/2018.

⁵⁹ Ο περιορισμός αυτός, ως προς τη διάρκεια των εν λόγω συμβάσεων καθώς και των επαναλαμβανόμενων συμβάσεων, που δεν πρέπει να υπερβαίνει τα τρία έτη, δεν υφίσταται στην αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 269 περ. ε' του Ν. 4412/2016 (Βιβλίο ΙΙ).

την περίπτωση της τεχνικής μοναδικότητας (άρθρο 32.2.β' υποπερ. ββ'), η οποία εφαρμόζεται σε όλες τις συμβάσεις (έργων, προμηθειών, υπηρεσιών) και προϋποθέτει τον αυστηρότερο όρο της μοναδικότητας του οικονομικού φορέα/προτεινόμενου αναδόχου. Δεδομένου μάλιστα ότι η προσφυγή σε διαπραγμάτευση για λόγους τεχνικούς αφορά – συχνά – σε μικτές δημόσιες συμβάσεις (με στοιχεία τόσο υπηρεσιών όσο και προμηθειών), υπογραμμίζεται ότι ισχύουν διαφορετικοί κανόνες ανάλογα με τον χαρακτηρισμό της σύμβασης ως προμήθειας ή παροχής υπηρεσιών, με βάση το κύριο αντικείμενο αυτής⁶⁰.

➤ **περ. γ': Εάν πρόκειται για αγαθά που είναι εισηγμένα και αγοράζονται σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων** ("commodity market"): Είναι γεγονός πως οι τακτικές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων δεν είναι χρήσιμες όταν αγοράζονται άμεσα αγαθά σε αγορά πρώτων υλών, περιλαμβανομένων των χρηματιστηρίων εμπορίας βασικών αγαθών, όπως είναι τα αγροτικά προϊόντα (πχ. σιτηρά), πρώτων υλών και ενέργειας (πχ. μεταλλεύματα), όπου η πολυμερής ρυθμιζόμενη και εποπτευόμενη εμπορική δομή εγγυάται κατά τρόπο φυσικό τις τιμές της αγοράς (βλ. αιτιολογική σκέψη 50 τελευταίο εδάφιο της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ). Για την εν λόγω νομική βάση, δεν έχει εκδοθεί μέχρι σήμερα σχετική απόφαση της Αρχής, σε κάθε δε περίπτωση, τα προσκομιζόμενα δικαιολογητικά πρέπει να συνδέονται με την απόδειξη των προϋποθέσεων επίκλησης της εν λόγω διάταξης (ότι δηλαδή πρόκειται για προμήθειες που είναι εισηγμένες και που αγοράζονται σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων).

4.8 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 5 του Ν. 4412/2016 - για δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών (ΟΧΙ έργων ή αγαθών), όταν η σύμβαση ανατίθεται κατόπιν διαγωνισμού μελετών που διενεργήθηκε σύμφωνα με τα άρθρα 111 έως 115 του Βιβλίου Ι του Ν. 4412/2016:

Σχετικά με την εφαρμογή της ανωτέρω διάταξης, προβλέπεται ότι η διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση μπορεί να χρησιμοποιείται για δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών, όταν η σχετική σύμβαση έπεται διαγωνισμού μελετών που έχει διοργανωθεί, σύμφωνα με το Μέρος Α' του Βιβλίου Ι του Ν. 4412/2016 (Κανόνες που διέπουν τους διαγωνισμούς μελετών - Άρθρα 111 έως 115)⁶¹ και πρέπει, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον διαγωνισμό μελετών, να ανατεθεί στον νικητή ή σε έναν από τους νικητές του διαγωνισμού.

Στην περίπτωση αυτή, όλοι οι νικητές του διαγωνισμού πρέπει να καλούνται να συμμετάσχουν στις διαπραγματεύσεις. Η αιτιολόγηση της οικείας περίπτωσης επιτρεπόμενης διαπραγμάτευσης έγκειται στο γεγονός ότι, όταν έχει προηγηθεί ένας διαγωνισμός μελετών, τα μέρη που θα κληθούν στη διαπραγμάτευση είναι, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, προκαθορισμένα, δηλαδή είναι ο/οι νικητής/ές του διαγωνισμού.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 5 του Ν.4412/2016 προσκομίζονται στην Αρχή όλα τα έγγραφα και λοιπά στοιχεία

⁶⁰ Βλ. άρθρο 4 του Ν. 4412/2016 για τις μικτές δημόσιες συμβάσεις.

⁶¹ Για το Βιβλίο ΙΙ του Ν. 4412/2016, σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν τους διαγωνισμούς μελετών - Άρθρα 322 έως 325 του ιδίου νόμου.

από τα οποία προκύπτει ότι:

- α) έχει προηγηθεί νομίμως διεξαχθείσα διαδικασία διαγωνισμού μελετών που έχει διοργανωθεί, σύμφωνα με το Μέρος Α' του Βιβλίου Ι του Ν. 4412/2016 (άρθρα 111 – 115)⁶²,
- β) έχει γίνει σχετική ρητή πρόβλεψη, σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται στον διεξαχθέντα διαγωνισμό μελετών, να ανατεθεί επακόλουθη σύμβαση υπηρεσιών, δυνάμει της παραγράφου 5 του άρθρου 32 του Ν. 4412/2016, στον νικητή ή σε έναν από τους νικητές του προηγηθέντος διαγωνισμού μελετών⁶³.

4.9 Σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 6 του Ν. 4412/2016 - ανάθεση για νέα έργα ή υπηρεσίες (ΟΧΙ προμήθειες) που συνίστανται στην επανάληψη παρόμοιων έργων ή υπηρεσιών που ανατέθηκαν στον οικονομικό φορέα/ανάδοχο της αρχικής σύμβασης από την ίδια αναθέτουσα αρχή, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά τα έργα ή υπηρεσίες είναι, σύμφωνα με μία βασική μελέτη και ότι αυτή η μελέτη αποτέλεσε αντικείμενο αρχικής σύμβασης:

Η διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση μπορεί να χρησιμοποιείται για νέα έργα ή υπηρεσίες που συνίστανται στην επανάληψη παρόμοιων έργων ή υπηρεσιών που ανατέθηκαν στον ανάδοχο της αρχικής σύμβασης από τις ίδιες αναθέτουσες αρχές, υπό τη σωρευτική συνδρομή των κάτωθι προϋποθέσεων⁶⁴:

- α) αυτά τα νέα έργα ή υπηρεσίες να αφορούν σε επανάληψη παρόμοιων με την αρχική σύμβαση έργων ή υπηρεσιών,
- β) να είναι σύμφωνα με μία βασική μελέτη που αποτέλεσε αντικείμενο της αρχικής σύμβασης (δηλαδή που αποτελεί διακριτό έγγραφο της σύμβασης ή συμπεριλαμβάνεται στους όρους της διακήρυξης), η οποία έχει συναφθεί, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 26 (δηλαδή, μέσω διενέργειας ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας ή σύμπραξης καινοτομίας). Στη βασική μελέτη αναγράφεται η έκταση πιθανών συμπληρωματικών έργων ή υπηρεσιών και οι όροι ανάθεσής τους (λ.χ. η πιθανότητα χρήσης της εν λόγω διαδικασίας ανάθεσης).
- γ) Η δυνατότητα προσφυγής σε αυτή τη διαδικασία πρέπει να επισημαίνεται ήδη κατά την αρχική προκήρυξη του διαγωνισμού και το συνολικό προβλεπόμενο ποσό για τη συνέχιση των εργασιών ή υπηρεσιών λαμβάνεται υπόψη από τις αναθέτουσες αρχές για την εφαρμογή του άρθρου 5 του Ν. 4412/2016 (κατώτατα όρια), σε συνδυασμό με το άρθρο 6 (μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης)⁶⁵. Προσφυγή στη διαδικασία

⁶² Ομοίως με ανωτέρω σχόλιο.

⁶³ Βλ. ενδεικτικά γνώμες της Αρχής Δ2ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ88ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ107ΕΑΔΗΣΥ/2024, Δ5ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ60ΕΑΔΗΣΥ/2023, Δ94/2021 και Δ16/2020.

⁶⁴ Βλ. ενδεικτικά γνώμες της Αρχής Δ129/2018, Δ141/2018 και Δ99/2017.

⁶⁵ Για το Βιβλίο ΙΙ, τα ανωτέρω λαμβάνονται υπόψη από τους αναθέτοντες φορείς για την εφαρμογή του άρθρου 235 του Ν. 4412/2016 (κατώτατα όρια), σε συνδυασμό με το άρθρο 236 (μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης).

αυτή επιτρέπεται μόνο εντός τριετίας μετά τη σύναψη της αρχικής σύμβασης⁶⁶. Όπως έχει κριθεί⁶⁷, η χρονική διάρκεια των 3 ετών εφαρμογής της σχετικής δυνατότητας υφίσταται από τη σύναψη/ανάθεση της σύμβασης και όχι από την ολοκλήρωση του έργου.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, σε περίπτωση επίκλησης των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 6 του Ν. 4412/2016 προσκομίζονται στην Αρχή, κατ' ελάχιστον, η αρχική σύμβαση μετά των εγγράφων της σύμβασης, τα αποδεικτικά τήρησης διατυπώσεων δημοσιότητας, η βασική μελέτη που αποτέλεσε αντικείμενο της αρχικής σύμβασης, τεχνική περιγραφή των υπό ανάθεση νέων έργων ή υπηρεσιών, κλπ.

5. ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣ (Η΄ ΜΗ) ΓΝΩΜΗΣ

Η αρμοδιότητα περί παροχής σύμφωνης γνώμης του άρθρου 347 παρ. 2 περ. γ΄ υποπερ. γδ΄ του Ν. 4412/2016 ασκείται από την Αρχή **μέσα σε προθεσμία δέκα (10) εργασίμων ημερών** από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης περί προσφυγής στη διαπραγμάτευση, συνοδευόμενου από όλα τα στοιχεία στα οποία θεμελιώνεται, κατά περίπτωση, η προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία, με μέριμνα της αναθέτουσας αρχής. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ιδίως λόγω της πολυπλοκότητας της υπό ανάθεση σύμβασης (λχ. λόγω *αντικειμένου ή σύνθετων νομικών ή τεχνικών ζητημάτων που –τυχόν- ανακύπτουν*), η Αρχή δύναται με απόφασή της, η οποία κοινοποιείται στην αιτούσα αναθέτουσα αρχή, να παρατείνει άπαξ την ως άνω προθεσμία **για πέντε (5) επιπλέον εργάσιμες ημέρες**.

Αφετήριο γεγονός για την εκκίνηση της ως άνω προβλεπόμενης προθεσμίας αποτελεί η περιέλευση στην Αρχή όλων των αναγκαίων στοιχείων/διευκρινίσεων για την τεκμηρίωση της προσφυγής της αιτούσας αναθέτουσας αρχής, στην οικεία –κάθε φορά- διαδικασία της διαπραγμάτευσης. Ως εκ τούτου, σε περίπτωση που ζητηθούν από την Αρχή συμπληρωματικά στοιχεία ή διευκρινίσεις επί των υποβληθέντων, η προθεσμία διακόπτεται και εκκινεί εκ νέου με την περιέλευση στην Αρχή του συνόλου των στοιχείων που ζητήθηκαν, ήτοι με την πλήρη συγκρότηση του φακέλου της υπόθεσης.

Σύμφωνα με το άρθρο 80 παρ. 2 του Ν. 5218/2025, η ισχύς των τροποποιήσεων του άρθρου 347 του Ν. 4412/2016, που επέρχονται δυνάμει του άρθρου 20 του Ν. 5218/2025, εκκίνησε την 1/10/2025. Ως εκ τούτου, **οι νέες ως άνω συντετμημένες προθεσμίες για την Αρχή εφαρμόζονται στα αιτήματα παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση των αναθετουσών αρχών που υποβάλλονται στην ΕΑΔΗΣΥ από την 01/10/2025 και εφεξής⁶⁸.**

Σημειωτέον ότι, μετά την –τυχόν- άπρακτη παρέλευση της προβλεπόμενης ως άνω προθεσμίας για την έκδοση της (σύμφωνης ή μη) γνώμης της ΕΑΔΗΣΥ επί υποβληθέντος

⁶⁶ Ο περιορισμός αυτός, ως προς την προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία που επιτρέπεται μόνο εντός τριετίας μετά τη σύναψη της αρχικής σύμβασης, δεν υφίσταται στην αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 269 περ. στ΄ του Ν. 4412/2016 (Βιβλίο ΙΙ).

⁶⁷ Βλ. απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση C-385/2002, σκέψη 34.

⁶⁸ Βλ. διευκρινιστικό έγγραφο ΕΑΔΗΣΥ με αρ. 7195/1.8.2025 με θέμα «Δημοσίευση του Ν. 5218/2025 (Α΄ 125). Τροποποιήσεις διατάξεων του Ν. 4412/2016 και άλλες διατάξεις δημοσίων συμβάσεων» (ΑΔΑ: 6ΖΗΝΟΞΤΒ-1ΥΔ), σελ. 7.

αιτήματος, οι σχετικές αποφάσεις των αναθετουσών αρχών περί προσφυγής στη διαπραγμάτευση μπορούν να εκδοθούν και χωρίς τη γνώμη της Αρχής. Επομένως, η άπρακτη παρέλευση της σχετικής προθεσμίας δεν συνεπάγεται ούτε τεκμήριο περί σύμφωνης γνώμης της Αρχής⁶⁹ ούτε σιωπηρή απόρριψη του αιτήματος. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να προσφύγει στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, χωρίς τη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ, φέροντας η ίδια την ευθύνη για την υπαγωγή των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών στις επικαλούμενες διατάξεις.

Επαναλαμβάνεται, ότι τυχόν παράλειψη τήρησης της διαδικασίας έκδοσης της, κατά τα προαναφερθέντα, σύμφωνης γνώμης της Αρχής πριν την προσφυγή στη διαπραγμάτευση για τις συμβάσεις που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της σχετικής διάταξης, όπως αναλύθηκαν ανωτέρω, καθιστά άκυρη τη διαδικασία ανάθεσης της αντίστοιχης σύμβασης, λόγω παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας σύναψης αυτής κατά τα οριζόμενα στη διάταξη του άρθρου 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γδ' του Ν. 4412/2016⁷⁰.

6. ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 32 του Ν. 4412/2016

Η διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση των άρθρων 26 παρ. 6, 32 & 32Α του Ν. 4412/2016⁷¹, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί διαδικασία ανάθεσης, η οποία εφαρμόζεται ανεξαρτήτως της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης⁷². Η εν λόγω διαδικασία αποτελεί παρέκκλιση από τους γενικούς κανόνες ανάθεσης που προβλέπονται για τις άλλες τακτικές διαδικασίες, λ.χ. ως προς την τήρηση των αρχών της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της ανάπτυξης του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι οι αναθέτουσες αρχές διαπραγματεύονται, χωρίς να προβαίνουν σε δημοσίευση προκήρυξης, τους όρους της σύμβασης με έναν ή περισσότερους οικονομικούς φορείς.

Για τους ανωτέρω λόγους, η προσφυγή σε αυτήν επιτρέπεται μόνο σε ορισμένες περιοριστικά αναφερόμενες στον νόμο εξαιρετικές περιπτώσεις, υπό τις ειδικές προβλεπόμενες περιστάσεις, όπως αναλύθηκαν ανωτέρω, ήτοι με τη συνδρομή των αυστηρών προϋποθέσεων εφαρμογής της εκάστοτε επικαλούμενης νομικής βάσης εκ των περιοριστικά αναφερόμενων στο άρθρο 32 του Ν. 4412/2016⁷³ που πρέπει να ερμηνεύονται στενά και να εξετάζονται αυτοτελώς και κατά περίπτωση (ad hoc). Όπως εκτέθηκε σε προηγούμενες ενότητες, το βάρος απόδειξης της συνδρομής των οικείων προϋποθέσεων το φέρει αυτός που τις επικαλείται, δηλαδή η αναθέτουσα αρχή, ως εκ τούτου, η σχετική απόφασή της πρέπει να φέρει πλήρη και ειδική αιτιολογία, αναφερόμενη στους λόγους για τους οποίους αποφασίζεται η προσφυγή στην εν λόγω εξαιρετική διαδικασία.

⁶⁹ Όπως συνέβαινε με την εν λόγω γνωμοδοτική αρμοδιότητα της Αρχής, υπό το καθεστώς του προϋφιστάμενου (και ήδη καταργηθέντος) άρθρου 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του Ν. 4013/2011.

⁷⁰ Βλ. ανωτέρω **σημείο 3** της παρούσης.

⁷¹ Για το Βιβλίο ΙΙ του Ν. 4412/2016, αντίστοιχα είναι τα άρθρα 263 παρ. 3, 269 και 269Α του ίδιου νόμου.

⁷² Ειδικώς για τις δημόσιες συμβάσεις άνω των ορίων, εξαιρουμένων περιπτώσεων ανωτέρας βίας, όπως ήδη αναλύθηκε ανωτέρω, προβλέπεται η προηγούμενη παροχή σύμφωνης γνώμης της ΕΑΔΗΣΥ για προσφυγή των αναθετουσών αρχών στην εν λόγω διαδικασία.

⁷³ Βλ. και άρθρο 269 του Ν. 4412/2016 (άρθρο 50 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ.

Η διαδικασία προσφυγής στη διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, ιδίως για τις περιπτώσεις κατεπείγουσας ανάγκης ή περιορισμού σε έναν προκαθορισμένο συμμετέχοντα, είναι σημαντικά πιο ευέλικτη από τις υπόλοιπες διαδικασίες, όχι μόνο λόγω της απουσίας δημοσίευσης προκήρυξης. Ειδικότερα:

Ως έναρξη της διαδικασίας διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης, νοείται η ημερομηνία αποστολής, προς τους οικονομικούς φορείς, της πρώτης πρόσκλησης συμμετοχής σε διαπραγμάτευση. Η πρόσκληση αυτή δεν απαιτείται να αναρτηθεί στο ΚΗΜΔΗΣ⁷⁴.

Εξαιρούνται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 32Α του Ν. 4412/2016⁷⁵, της υποχρεωτικής χρήσης του ΕΣΗΔΗΣ (=εφαρμογής των άρθρων 22 παρ. 1 και 36), της υποχρέωσης υποβολής εγγύησης συμμετοχής (= εφαρμογής του άρθρου 72 παρ. 1 περ. α') και της υποχρέωσης υποβολής ΕΕΕΣ (=εφαρμογής του άρθρου 79 παρ. 1 έως 4), οι εξής περιπτώσεις του άρθρου 32:

α) όπου η δυνατότητα ανάθεσης περιορίζεται σε έναν προκαθορισμένο συμμετέχοντα⁷⁶.

β) λόγω του κατεπείγοντος χαρακτήρα της ανάθεσης (αρ. 32 παρ. 2 περ. γ').

γ) λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών συναλλαγής, στην περίπτωση προμηθειών που είναι εισηγμένες και αγοράζονται σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων (αρ. 32 παρ. 4 περ. γ').

Ενόψει αυτών, διευκρινίζεται ότι δεν εξαιρείται των ανωτέρω (λχ. της υποχρεωτικής χρήσης του ΕΣΗΔΗΣ) η περίπτωση της προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης βάσει των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του Ν. 4412/2016 (ακριβώς για τον λόγο ότι δεν περιλαμβάνεται στις ρητώς προβλεπόμενες εξαιρέσεις του άρθρου 32Α του Ν. 4412/2016).

Επίσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 364 του Ν. 4412/2016, δεν ισχύει το ανασταλτικό αποτέλεσμα της προθεσμίας για την άσκηση της προδικαστικής προσφυγής, καθώς και της άσκησής της, ως εκ τούτου δεν κωλύεται η σύναψη της σύμβασης στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας. Συναφώς σημειώνεται, ότι σε περίπτωση που η αναθέτουσα αρχή δημοσιεύσει στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. προκήρυξη, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 65 του Ν. 4412/2016⁷⁷, χρησιμοποιώντας το έντυπο εκ των προτέρων γνωστοποίησης απευθείας ανάθεσης των e-Forms, με την οποία γνωστοποιεί την πρόθεσή της να αναθέσει τη σύμβαση και εφαρμόσει δεκαήμερη τουλάχιστον προθεσμία αναστολής της σύναψης, από την επόμενη της δημοσίευσης της

⁷⁴ Βλ. άρθρο 61 παρ. 2 του Ν. 4412/2016 για συμβάσεις άνω των ορίων και άρθρο 120 παρ. 2 για συμβάσεις κάτω των ορίων.

⁷⁵ Βλ. αντιστοίχως άρθρο 269Α του Ν. 4412/2016 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ.

⁷⁶ Βλ. άρθρο 32 παρ. 2 περ. β: μοναδικό έργο τέχνης/καλλιτεχνική εκδήλωση, απουσία ανταγωνισμούς για τεχνικούς λόγους/προστασίας αποκλειστικών δικαιωμάτων, άρθρο 32 παρ. 3: αγορά αγαθών ή υπηρεσιών υπό ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους, άρθρο 32 παρ. 4 περ. β': συμπληρωματικές παραδόσεις από αρχικό προμηθευτή, άρθρο 32 παρ. 6: για νέα έργα ή υπηρεσίες που συνίστανται στην επανάληψη παρόμοιων έργων ή υπηρεσιών, ως όρος αρχικής προκήρυξης.

⁷⁷ Αντιστοίχως την παρ. 5 του άρθρου 295 για το Βιβλίο ΙΙ του Ν. 4412/2016.

προκήρυξης, δεν εφαρμόζεται η διαδικασία κήρυξης ακυρότητας της σύμβασης (βλ. αρ. 369 παρ. 5α του Ν. 4412/2016).

Κατά τα λοιπά, η διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης διεξάγεται σύμφωνα με όσα ορίζονται στους όρους της πρόσκλησης, όπου υπάρχει. Η αξιολόγηση των προσφορών μπορεί να γίνεται σε ενιαίο στάδιο με την ανάθεση της σύμβασης. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης διενεργείται από γνωμοδοτικό όργανο (Επιτροπή) που συγκροτείται από την αναθέτουσα αρχή σύμφωνα με το άρθρο 221 του Ν. 4412/2016, το οποίο εισηγείται προς το αποφαινόμενο όργανο για κάθε θέμα που ανακύπτει κατά την ανάθεση της σύμβασης. Ειδικά στην περίπτωση που η ανάθεση έχει κατεπείγοντα χαρακτήρα (32.2.γ), ως γνωμοδοτικό όργανο μπορεί να ορίζεται και η αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής. Στην περίπτωση που η συναλλαγή αφορά σε προμήθεια αγαθών που είναι εισηγμένα ή αγοράζονται σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων (άρθρο 32 παρ. 4 περ. γ'), δεν απαιτείται προηγούμενη πρόσκληση και η διαδικασία ανάθεσης διεξάγεται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συναλλαγής.

Όσον αφορά στο πλήθος των οικονομικών φορέων που είναι δυνατό να κληθούν σε διαπραγμάτευση, στην υπόθεση C-376/2021 κρίθηκε από το ΔΕΕ ότι η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα, κατόπιν της κήρυξης της προγενέστερης ανοικτής διαδικασίας ως άγονης, να απευθύνει πρόσκληση συμμετοχής σε διαδικασία με διαπραγμάτευση, χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, σε έναν και μόνο οικονομικό φορέα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα επέλθουν ουσιώδεις τροποποιήσεις στους αρχικούς όρους της σύμβασης. Ομοίως, σε περιπτώσεις προσφυγής στη διαπραγμάτευση λόγω του κατεπείγοντος χαρακτήρα της ανάθεσης, γίνεται δεκτό ότι η αναθέτουσα αρχή δεν υποχρεούται να καλέσει έναν ελάχιστο αριθμό οικονομικών φορέων⁷⁸, χωρίς να αμφισβητείται ότι η (τυχόν) πρόσκληση προς περισσότερους οικονομικούς φορείς ενισχύει την ανάπτυξη ανταγωνισμού.

Για τις συμβάσεις άνω των ορίων που συνάπτονται με την ως άνω διαδικασία, ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται η τήρηση της υποχρέωσης γνωστοποίησης της σύμβασης σύμφωνα με το άρθρο 64 του Ν. 4412/2016 «Γνωστοποιήσεις συναφθεισών συμβάσεων» (άρθρο 50 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε.⁷⁹.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Το Νοσοκομείο Ω αναθέτει σύμβαση παροχής υπηρεσιών φύλαξης των κτιρίων του (*light regime*)- κοινωνικές υπηρεσίες του αρ. 107 του Ν. 4412/2016), διάρκειας

⁷⁸ Βλ. σχετικές Ανακοινώσεις της Ε.Ε., ιδίως τη με αρ. 2020/C 108 I/01 Ανακοίνωση της Ε.Ε. με θέμα «Οδηγίες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τη χρήση του πλαισίου για τις δημόσιες συμβάσεις στην κατάσταση έκτακτης ανάγκης που σχετίζεται με την κρίση της νόσου COVID-19», καθώς και τη με αρ. COM(2015) 454 final Ανακοίνωση της Ε.Ε. σχετικά με τους κανόνες για τις δημόσιες συμβάσεις σε σχέση με την κρίση του ασύλου, όπου επισημαίνεται ότι η άμεση ανάθεση σε προεπιλεγμένο οικονομικό φορέα εξακολουθεί να αποτελεί την εξαίρεση, η οποία εφαρμόζεται εάν μόνο μία επιχείρηση είναι σε θέση να εκτελέσει τη σύμβαση εντός των τεχνικών και χρονικών περιορισμών που επιβάλλονται από τον κατεπείγοντα χαρακτήρα της κατάστασης. Βλ. επίσης, 1472/2024 απόφαση ΕλΣυν σε Β' Ελάσσονα Ολομέλεια ιδίως σκέψη 4, καθώς και 184/2023 απόφαση της ΕΑΔΗΣΥ (3^ο Κλιμάκιο) ιδίως σκέψη 18 και την εκεί αναφερόμενη βιβλιογραφία.

⁷⁹ Βλ. σχετικώς, διευκρινιστικό έγγραφο της Αρχής αρ. 3581/01.07.2022 «Υπόμνηση υποχρεώσεων αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων που σχετίζονται με την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης κατ' άρθρα 26, 32 & 269 του Ν. 4412/2016» (ΑΔΑ: 6ΘΣΩΟΞΤΒ-Ν92) αναρτημένο και στην ιστοσελίδα της Αρχής.

2 μηνών και εκτιμώμενης αξίας 300.000€ χωρίς ΦΠΑ, με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, κατά τις διατάξεις του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ του Ν. 4412/2016, απευθύνοντας πρόσκληση σε 4 οικονομικούς φορείς. Ως απρόβλεπτη περίπτωση, η αναθέτουσα αρχή επικαλείται την πτώχευση του υφιστάμενου αναδόχου και τη συνακόλουθη αδυναμία του να συνεχίσει να εξυπηρετεί τη σύμβαση.

Εν προκειμένω, πρόκειται για σύμβαση κάτω των ορίων, επομένως δεν απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ (υπό την προϋπόθεση ότι η συνολικά εκτιμώμενη αξία της σύμβασης σε επίπεδο τελευταίου 12μήνου ή οικονομικού έτους δεν ξεπερνά τα όρια της Οδηγίας)⁸⁰.

Η πρόσκληση για προσφυγή στη διαπραγμάτευση δύναται να απευθύνεται στους ίδιους τους οικονομικούς φορείς και δεν απαιτείται να αναρτηθεί στο ΚΗΜΔΗΣ, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 61 παρ. 2 του Ν. 4412/2016.

Με την εν λόγω πρόσκληση δεν απαιτείται η κατάθεση εγγύησης συμμετοχής κατά την υποβολή των προσφορών, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 32Α παρ. 1 του ιδίου νόμου (όπου προβλέπεται ότι εξαιρείται της υποχρεωτικής εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 72 παρ. 1 περί εγγυήσεων η περίπτωση όπου η ανάθεση έχει επείγοντα χαρακτήρα κατά το 32 παρ. 2 περ. γ).

Για την αξιολόγηση των προσφορών δεν απαιτείται η συγκρότηση συλλογικού γνωμοδοτικού οργάνου, καθώς είναι δυνατό να ορίζεται η αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής ως γνωμοδοτικό όργανο για την αξιολόγηση των προσφορών (βλ. άρθρο 32 Α παρ. 2 τελευταίο εδάφιο).

Οι αποδέκτες της παρούσας παρακαλούνται να ενημερώσουν σχετικά τις αρμόδιες υπηρεσίες τους, καθώς και τα νομικά πρόσωπα, οργανισμούς και φορείς που εποπτεύουν.

Αθήνα, 12 Νοεμβρίου 2025

Η Συντάκτης

Η Πρόεδρος

Νικολέτα Κοττά

Ανδρονίκη Θεοτοκάτου

Εσωτερική Διανομή:

1. Γραφείο Προέδρου
2. Γενική Διεύθυνση
3. Διεύθυνση Μελετών και Γνωμοδοτήσεων
4. Διεύθυνση Συντονισμού
5. Διεύθυνση Ελέγχου
6. Διεύθυνση Εθνικής Βάσης Δεδομένων Δημοσίων Συμβάσεων & Ηλεκτρονικής Υποστήριξης
7. Διεύθυνση Υποστήριξης Κλιμακίων και λοιπών Επιστημονικών Υπηρεσιών
8. Διεύθυνση Διοικητικής και Οικονομικής Υποστήριξης
9. Αυτοτελές Γραφείο Θεσσαλονίκης

⁸⁰ Για σχετική ανάλυση, βλ. σημείο 2.1 της παρούσας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

1. Προεδρία της Δημοκρατίας
2. Βουλή των Ελλήνων
3. Όλα τα Υπουργεία / Γενικές-Ειδικές Γραμματείες (Γραφεία κ. Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών, Υφυπουργών, Δ/νσεις Νομοθετικού έργου, Τμήματα Προμηθειών, προς περαιτέρω ενημέρωση και εποπτευομένων φορέων)
4. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών: Γραφείο Υπουργού (ministeroffice@minfin.gr)
5. Υπουργείο Εξωτερικών: Γραφείο Υπουργού (grypex@mfa.gr)
6. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας: Γραφείο Υπουργού (minister.secretary@mod.mil.gr)
7. Υπουργείο Εσωτερικών: Γραφείο Υπουργού (yourgios@ypes.gr)
8. Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού: Γραφείο Υπουργού (minister@minedu.gov.gr), προς περαιτέρω κοινοποίηση και στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης)
9. Υπουργείο Υγείας: Γραφείο Υπουργού (minister@moh.gov.gr)
10. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη: Γραφείο Υπουργού (minister@citizen-protection.gov.gr, minister@yptp.gr)
11. Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών: Γραφείο Υπουργού (gram-ypourgou@yme.gov.gr, minister@ygyime.gr)
12. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας: Γραφείο Υπουργού (secmin@ypen.gr)
13. Υπουργείο Ανάπτυξης: Γραφείο Υπουργού (minister.sec@mnec.gr)
14. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης: Γραφείο Υπουργού (yourgios_erg@yeka.gr)
15. Υπουργείο Δικαιοσύνης: Γραφείο Υπουργού (grammateia@justice.gov.gr)
16. Υπουργείο Πολιτισμού: Γραφείο Υπουργού (minoff@culture.gr), προς περαιτέρω κοινοποίηση στις Εφορείες Αρχαιοτήτων
17. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου: Γραφείο Υπουργού (minister@migration.gov.gr)
18. Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας: Γραφείο Υπουργού (yourgios@minsfa.gov.gr)
19. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων: Γραφείο Υπουργού (minister-mailbox@hq.minagric.gr)
20. Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής: Γραφείο Υπουργού (minister@yna.gov.gr & minister.office@yna.gov.gr)
21. Υπουργείο Τουρισμού: Γραφείο Υπουργού (minister@mintour.gr)
22. Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης: Γραφείο Υπουργού (sec@mindigital.gr)
23. Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας: Γραφείο Υπουργού (minister@civilprotection.gr)
24. Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και Υπουργό Επικρατείας (yepikrateias@primeminister.gr, vicepresident@primeminister.gr)
25. Υπουργό Επικρατείας (mincoord@primeminister.gr)
26. Υφυπουργούς στον Πρωθυπουργό (depminkontogeorgis@primeminister.gr, depmin@primeminister.gr, spokesman@primeminister.gr)
27. Γενικό Γραμματέα Νομικών & Κοινοβουλευτικών Θεμάτων (office@gslegal.gov.gr)
28. Γενική Γραμματεία Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης (Γρ. Γενικού Γραμματέα gen-sec@gge.gr)
29. Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών (Γρ. Γενικού Γραμματέα ggy@yme.gov.gr)
30. Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας (ΕΚΑΠΥ) (protokollo@ekapy.gov.gr), προς περαιτέρω κοινοποίηση και στις Υγειονομικές Περιφέρειες (ΥΠΕ), τα νοσοκομεία και τους εποπτευόμενους φορείς Υπουργείου Υγείας, Τμήματα Προμηθειών

31. Όλες τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (Γραφεία κ. Γενικών Γραμματέων, Δ/νσεις Νομοθετικού, προς περαιτέρω κοινοποίηση και στους ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, Τμήματα / Γραφεία Προμηθειών, Τεχνικών Υπηρεσιών)

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας– Ιονίου

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας–Θράκης

32. Ανεξάρτητες Αρχές (Γραφεία κ. Προέδρων/Διοικητών)

33. Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων.